

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

23^E JAARGANG

WOENSDAG 21 DECEMBER 1938

No. 1199

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

M. F. J. Cool — Adjunct-secretaris.

Redactie-adres: Pieter de Hoopweg 122, Rotterdam-West.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeploaaweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8468.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

BERICHT.

In verband met de a.s. feestdagen zal het volgend nummer een dag later verschijnen.

INHOUD:

	Blz.
De totstandkoming van het Engelsch-Amerikaansch handelsverdrag door Prof. Mr. P. Lieftinck	956
Het tekort op de Rijksbegrooting voor 1939 door P. of: Th. Limperg Jr.	959
Wettelijke regelen inzake kinderbijslagverzekering door Prof. Mr. C. W. de Vries	962
Enkele eenvoudige opmerkingen over de verhouding Rijks- en Gemeentefinanciën door J. Hasper	963
Monetaire conjunctuurverklaring en onderconsumptie-theorie door Prof. Dr. J. Tinbergen	965
Rotterdam in het derde kwartaal van 1938 door Mr. W. F. Lichtenauer	966
AANTEKENINGEN:	
De zichtbare suikervoorraden in de wereld	967
Overzicht van de Gemeentefinanciën	967
De Gemeentelijke zelfstandigheid	969
INGEZONDEN STUKKEN:	
Het economisch-politieke probleem achter eenige niet-sluitende Rijksbegrotingen door Prof. J. van Gelderen met Naschrift van Mr. L. A. Ries	970
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	972-973
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	971, 974

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

In de verslagweek was er per saldo uitermate weinig mutatie in de wisselkoersen op te merken, terwijl ook de omzetten binnen zeer enge grenzen bleven. Ponden sloten op ongeveer denzelfden koers, waarmee de week was geopend, echter niet dan nadat eenige fluctuaties waren voorgekomen.

Aanvankelijk daalde de notering van 8.60 tot 8.57. Toen dat niveau was bereikt, werd door de Engelsche monetaire autoriteiten ingegrepen. Deze interventie werd gevolgd door een herstel, dat van weer iets te veel enthousiasme blijk gaf, want er volgde weer een reactie op, waarna de week sloot op het aanvangspeil.

In het begin van de nieuwe week was de stemming van het Pond weer iets vaster. Gezien dit verloop kan men zeggen, dat van een „long-run“-tendens op het oogenblik geen sprake is. Blijkbaar is men van meening, dat voor het moment de Engelsche autoriteiten het bestaande koerspeil ongeveer willen handhaven. In de City zijn er intusschen slechts weinigen, die de stabiliteit van het Pond een lang leven beschoren achten. En men wacht dus gespannen op den verderen loop der gebeurtenissen.

De Fransche Franc moest deze week weer door het Egalisatiefonds worden gesteund, maar later werd het vertrouwen weer dermate gestimuleerd, dat men in staat was weer deviezen en goud te verwerven. In het begin van de nieuwe week zette de gunstiger tendens zich voort, hetgeen zich uitte zoowel in een betere houding van den Franc, als in een niet onbelangrijke koersstijging van staatspapier. Te onzent schommelde de Franc ongeveer parallel met het Pond, aangezien het Fransche Egalisatiefonds, ondanks de wisselende situatie van de markt, den Pondenkoers maar weinig los liet.

De Gulden was ten aanzien van den Dollar opmerkelijk stabiel, de notering is practisch steeds onveranderd gebleven. Hetzelfde gold voor Belga's, ondanks een tijdelijk vastere houding. Ook Zwitsersche Francs toonden zeer weinig schommeling.

Geld- en kapitaalmarkt geven geen stof tot opmerkingen, de situatie blijft onveranderd, van bepaalde tendenzen is geen sprake.

DE TOTSTANDKOMING VAN HET ENGELSCHE-AMERIKAANSCH HANDELSVERDRAG.

Ten tijde van de Economische en Monetaire Wereldconferentie te Londen, in 1933, is veel gestreden over de vraag of monetaire stabilisatie vooraf moest gaan aan een internationale afbraak der handelsbelemmeringen, of dat stabilisatie der wisselkoersen slechts de bekroning kon zijn van een proces van internationale structuur-aanpassing en van bevrijding van den wereldhandel van zijn meest knellende kluisfers. Deze vraagstelling klinkt thans, in 1938, tamelijk theoretisch — maar dat geldt in deze dagen van meer internationale probleemstellingen, waarover men nauwelijks vijf jaren geleden nog met doctrinaire naïveteit placht te spreken.

Sinds 1933 is noch monetaire stabilisatie, noch structureele aanpassing of bevrijding van den wereldhandel bereikt; het eerste kwam niet veel naderbij, het laatste heeft zich verder verwijderd. Toch heeft het internationaal handelsverkeer zich, geleid binnen min of meer geordende banen, aanmerkelijk kunnen herstellen. Een opgaande conjunctuur, tot 1937, was daaraan ongetwijfeld bevorderlijk, maar dat van deze omstandigheid in die mate kon worden geprofiteerd als feitelijk geschiedde, is voor een niet gering gedeelte te danken aan het zoeken naar nieuwe wegen en middelen om, zonder dat de traditioneele voorwaarden zijn vervuld en met in achtneming van bepaalde grenzen, door het toenemend interventionisme gesteld, het peil van den buitenlandschen handel zoo hoog mogelijk op te voeren.

Het lijkt een speling van het lot, dat juist nu de wisselkoersverhouding tusschen den Dollar en het Pond Sterling groter schommelingen vertoont dan in de laatste jaren voorkwam, en de wereldpolitieke status quo wankeler is dan lang het geval was, een nieuw Engelsch-Amerikaansch handelsverdrag het bewijs komt leveren, dat zelfs onder zoo weinig „ideale” omstandigheden als die, welke thans bestaan, verruiming van het internationaal handelsverkeer mogelijk is, indien een voldoende mate van werkelijkheidszin en bereidheid om elkaars vitale belangen te eerbiedigen bij de contracteerende partijen aanwezig is. Aan deze voorwaarde is thans zelfs door een drietal landen voldaan, aangezien Canada bij de bedoelde regeling ten nauwste betrokken is en ook met dit land op belangrijke punten overeenstemming is verkregen.

Dat bij het onderhavig accoord politieke doeleinden van doorslaggevende beteekenis zouden zijn geweest, is onaannemelijk. Hoe gelukkig overigens ook het verschijnsel is, dat de groote Angelsaksische democratiën in dit tijdsgewricht tot opbouwende samenwerking zijn gekomen en tegenover de idiologieën van autarkie en economische blokvorming van den wensch tot verruiming van den wereldhandel daadwerkelijk hebben blijk gegeven, — het zwaartepunt van dit verdrag ligt elders. En wel in de economisch noodzakelijke poging om de twee handelspolitieke stelsels, het Britsch-imperiale en het Amerikaansche, die en ruimtelijk en wat den omvang van het bestreken handelsvolume betreft, de meest omvattende ter wereld zijn, en die tot wederzijdsche schade met elkaar botsen, zooveel mogelijk tot verzoening te brengen⁴⁾. Afgezien van de omstandigheid, dat een groote groep landen op grond van het recht van meestbegunstigde natie van de verleende concessies voordeel zullen trekken, schuilt de internationale beteekenis van de gesloten overeenkomst vooral in het feit, dat deze poging tot verzoening, dankzij de medewerking van de Dominions en met name van Canada, met succes werd bekroond. Daarmede is een nieuw perspec-

tief geopend voor een verdere verlevendiging van het wereldhandelsverkeer, vooral op het Westelijk halfrond.

* * *

De periode der handelspolitieke geschiedenis, die met dit verdrag haar voorloopige afsluiting vindt, begint met het jaar 1932. Vóór dat jaar waren Groot-Brittannië en de Vereenigde Staten handelspolitieke anti-poden; zij golden als de voornaamste vertegenwoordigers, resp. van het stelsel van eenzijdigen vrijhandel en van het ultra-protectionisme. In het Vereenigd Koninkrijk had men weliswaar sedert de invoering der McKenna duties, in 1915, nog enkele verdere inbreuken op het orthodoxe vrijhandelsstelsel aanvaard²⁾, maar deze waren van betrekkelijk geringe beteekenis gebleven. In 1930 was slechts 3 pCt. van den totalen Britschen invoer met beschermende rechten belast, tegen ongeveer 9 pCt., waarvan fiscale rechten werden geheven. De Vereenigde Staten daarentegen hadden het hoogste tarief ter wereld. Het beruchte Hawley-Smoot tarief, van 1930, verhoogde het gemiddelde waarderecht, dat van agrarische producten werd geheven van 19.8 pCt. op 33.6 pCt. Hoe zwaar industrieele producten wel werden belast, moge blijken uit het feit, dat de gemiddelde hoogte van het waarderecht op alle belaste goederen, zijnde ruim een derde van den totalen invoer (bijna twee derden, hoofdzakelijk grondstoffen, bleef vrij), in 1935 niet minder dan 42.9 pCt. bedroeg.

De terugslag van de groote depressie, die tusschen 1929 en 1932 den wereldhandel tot een derde van zijn waarde deed inkrimpen, had in beide landen een herziening van de handelspolitiek tengevolge. Na een tweetal overgangsmaatregelen, de Abnormal Importations Act en de Horticultural Products Act, beide van 1931, voerde de Britsche Nationale Regeering, — waarin het conservatief element zich steeds krachtiger deed gelden —, in het volgend jaar, bij de Import Duties Act, een matig beschermend tarief in, waarvan slechts imperiale producten, voedingsmiddelen en belangrijke grondstoffen werden vrijgesteld. Nog hetzelfde jaar sloot het Koninkrijk met zijn Dominions, die reeds lang een protectionistisch stelsel bezaten, de verdragen van Ottawa af, waarbij de voornaamste deelen van het Britsche Rijk elkander preferenties verleenden. Vóór het Britsche tarief had dit deze beteekenis, dat de vrijstelling van imperiale producten gehandhaafd bleef, terwijl ten aanzien van een lange lijst goederen een zekere preferentie werd gewaarborgd. Deze garantie hield van zelf in, dat de rechten op den desbetreffenden buitenlandschen invoer niet of slechts weinig zouden worden verlaagd. De Ottawa-overeenkomsten brachten tevens — voor het eerst sinds de intrekking van de Korenwetten — een beperking van den vrijen invoer van voedingsmiddelen met zich mee. Op tarwe werd een voorkeursrecht ingesteld; de invoer van rund-, lams- en schapevleesch, van ham en spek werd gecontingenteerd, allereerst in het belang van de Engelsche boeren, daarna in dat der Dominions.

Verhoogde de Import Duties Act het percentage van den totalen Britschen invoer, die met een invoerrecht is belast van 12 pCt. tot 55 pCt., de Ottawa-verdragen deden het verder stijgen tot 58½ pCt. De hoogte der rechten op fabricaten bedraagt thans gemiddeld 18½ pCt. Al is dit slechts ongeveer de helft van het Amerikaansche peil, toch kan men Groot-Brittannië sedert 1932 gevoegelijk rekenen te behooren tot de protectionistische landen.

Spoedig na deze zwenking in de handelspolitiek opende de Britsche Regeering, gebruik makend van haar in dit opzicht versterkte positie, met een reeks van landen onderhandelingen over nieuwe handelsverdragen. Allereerst met de belangrijkste niet-imperiale voedingsmiddelen-leveranciers, nl. de Scandinavische en Baltische landen, en Argentinië. Door het

⁴⁾ Litteratuur: Anglo-American Trade Relations, The Royal Institute of International Affairs, Maart 1938; Der britisch-amerikanische Handelsvertrag, Vierteljahrshefte zur Wirtschaftsforschung, Schriften des Instituts für Konjunkturforschung, Juli 1938.

²⁾ Bedoeld zijn de Dyestuffs (Import Regulation) Act van 1920 en de Safeguarding of Industries Act van 1921.

tot stand komen van deze verdragen, 8 in getal, werd als het ware om den binnensten imperialen kring een tweede kring van verdragsstaten geschapen, die in min of meer bedekten vorm aan Groot-Brittannië een geprivilegeerde positie verschafften, m.n. ten aanzien van den Britschen uitvoer van steenkolen, ijzer en staal, en textielproducten. Daartegenover werden van Britsche zijde, naast bepaalde garanties inzake toelating van agrarischen invoer — voorzover deze met den voor de binnenlandsche producenten en de imperiale leveranciers gereserveerden afzet niet in botsing zou komen —, een aantal tariefconcessies met betrekking tot industriele producten gesteld. Nog een 12-tal andere handelsverdragen werden gesloten, deels met deviezenzwakke landen, deels met andere, welke behoudens in een enkel geval, zooals het verdrag met Frankrijk, in handelspolitieke beteekenis bij de eerst genoemde achterstaan. Tot een belangrijke verlaging van het Britsche tarief hebben geen der vermelde verdragen geleid. In het algemeen ontmoette het doen van tariefconcessies, welke op grond van verleende meestbegünstiging practisch aan alle landen ten goede kwamen, van de zijde der beschermde industrie, alsook bij de Federation of British Industries, sterke oppositie.

De handelspolitieke ontwikkeling in de Vereenigde Staten vertoonde, sedert, daar het dieptepunt van de depressie bereikt werd, een andere tendentie. Het Democratische regiem, dat na de verkiezing van President Roosevelt de sterk protectionistische Republikeinen verving, concentreerde aanvankelijk de meeste aandacht op de binnenlandsche economische politiek. Nadat op dit terrein de ernstigste moeilijkheden waren overwonnen, en ook de Dollar voorloopig was gestabiliseerd, werd onder leiding van den Staatssecretaris Cordell Hull naar verdere mogelijkheden van herstel gezocht in de richting van een versterking van de handelsbetrekkingen met het buitenland. Een autonome wijziging van het tarief werd niet ter hand genomen. Maar wel werd de President gemachtigd, bij de Trade Agreements Act van Juni 1934, „ten einde het buitenlandsche afzetgebied voor producten van de Vereenigde Staten te verruimen”, bij onderhandelingen over handelsverdragen met andere landen bepaalde rechten met ten hoogste 50 pCt. te verlagen of te verhoogen. Sedert de invoering van deze wet zijn door de Amerikaansche Regeering (vóór het verdrag met Engeland) 16 handelsverdragen gesloten. De daarbij betrokken landen, waarvan de voornaamste Canada en Nederland incl. Ned.-Indië waren, namen in 1937 niet minder dan bijna 40 pCt. van den Amerikaanschen invoer voor hun rekening. Op een groot aantal producten werden tariefreducties toegestaan, welke krachtens het beginsel der meestbegünstiging aan alle belanghebbende landen ten goede kwamen, welke niet hunnerzijds jegens de Vereenigde Staten discrimineeren³⁾. De beteekenis dezer reducties worde echter niet overschat. Zij betroffen hoofdzakelijk specialiteiten, die met Amerikaansche producten niet of niet in belangrijke mate in concurrentie treden, of producten, waarvan het Amerikaansche aanbod bij de binnenlandsche behoefte achter blijft. Het gemiddelde waarderecht op de belangrijkste ingevoerde fabrikaten (aardewerk, glaswerk, metalen en textielproducten) werd slechts verminderd van 42.4 pCt. tot 38.6 pCt.; en de gemiddelde heffing op den voornaamsten agrarischen invoer daalde nog minder, nl. van 38.5 pCt. op 36.8 pCt.

De aard en beteekenis der verleende reducties verklaart den betrekkelijk geringen tegenstand, welchen de toepassing van de Trade Agreements Act in de Vereenigde Staten gewekt heeft. De groote staal-, textiel- en chemische industrieën, de wol- en de graanproducenten, werden er tot nog toe nauwelijks door getroffen. Daarentegen werden voor den agrarischen export, met name van vruchten, vleesch, spek en graanproducten, en voor enkele industriele belangen, o.a. de

automobielen, de metaal- en de machine-industrie, in het buitenland waardevolle concessies verkregen.

* * *

Het is niet gemakkelijk precies na te gaan, welchen invloed de handelspolitieke ontwikkeling, die hierboven summier werd geschetst, op de goederenbeweging tusschen Groot-Brittannië en de Vereenigde Staten gehad heeft. Vast staat, dat sedert het in werking treden van het preferentieel tarief en de Ottawa-verdragen, in 1932, de Britsche invoer zich in belangrijke mate ten gunste van de Empire landen verschoven heeft. Het aandeel dier landen in de waarde van den Britschen invoer steeg van 28.7 pCt. in 1931 tot 39.1 pCt. in 1936. Het meest heeft Canada hiervan geprofiteerd, welks aandeel een vermeerdering te zien gaf van 3.8 pCt. tot 8.8 pCt. Daarnaast moet Australië worden genoemd, welks percentage van 5.3 tot 7.2 is gestegen. Omgekeerd zijn ook de Empire-landen naar verhouding betere afnemers van het Moederland geworden. Hun aandeel in de waarde van den Britschen uitvoer steeg van 43.8 pCt. in 1931 tot 49.2 pCt. in 1936. Hierin had Canada slechts een bescheiden deel, nl. 4.8 pCt. in 1929 tegen 5.3 pCt. in 1936. De relatief grootste vermeerdering vertoonde de export naar Zuid-Afrika, welke in de laatst genoemde jaren steeg van 4.5 pCt. tot 8.5 pCt. Het is echter onzeker of deze verschuivingen geheel mogen worden toegeschreven aan de instelling, resp. versterking der imperiale preferenties, dan wel of zij mede moeten worden verklaard, behalve uit toevallige oogstresultaten (de Britsche invoer uit de Dominions is voor een groot deel agrarisch), uit de monetaire verbondenheid van het Sterling bloc, waardoor het onderling handelsverkeer tusschen de deelen van het Britsche Rijk waarschijnlijk ook is bevorderd.

Voor de Vereenigde Staten betekende de nauwere economische samenwerking binnen de grenzen van het Britsche Rijk in dubbelzinnigen zin een achteruitgang, nl. zoowel op de Britsche markt als op die der Dominions en Britsche Koloniën. Het aandeel van de Vereenigde Staten in de waarde van den Engelschen invoer daalde van 12.2 pCt. in 1931 (16.6 pCt. in 1929) tot 10.7 pCt. in 1936 en 10.8 pCt. in 1937. Waarin deze achteruitgang voornamelijk schuilt, blijkt uit de volgende gegevens:

	Britsche invoer uit de Vereenigde Staten (in mill. £).		
	1929	1931	1937
Voedingsmiddelen	68.2	40.3	35.2
Grondstoffen	53.6	19.5	35.3
Afgewerkte producten	72.2	42.5	44.7
Totaal	194.0	102.3	115.2

De scherpe teruggang van het percentage van 1929 tot 1931 vindt zijn hoofdoorzaak in conjuncturele factoren. De afgewerkte producten, die Groot-Brittannië uit de Vereenigde Staten betreft, zijn voornamelijk kapitaalgoederen voor de productiemiddel industrie. Dit gedeelte van den invoer uit de Vereenigde Staten is dus zeer conjunctuurgevoelig. Hetzelfde geldt voor den grondstoffeninvoer. Het is begrijpelijk, dat de relatieve positie van het land, welks invoer in Groot-Brittannië voor een belangrijk deel dit karakter draagt, in de jaren van scherpe conjunctuurdaling sterk geleden heeft.

De verdere achteruitgang van het percentage, na 1931, weerspiegelt daarentegen duidelijk den invloed van de preferenties op de Britsche markt, door de Empire landen genoten. De Britsche invoer van agrarische producten uit de Vereenigde Staten heeft na den conjuncturomslag ook in absolute cijfers de dalende beweging voortgezet. Ten aanzien van tarwe, spek en ham hebben ongunstige oogstresultaten in de Vereenigde Staten deze beweging waarschijnlijk bevorderd. Maar ook ten aanzien van de andere producten, waarvoor preferenties werden verleend, steekt de scherpe daling van de percentages van de Vereenigde Staten in den Britschen invoer zoo duidelijk af tegen de krachtige stijging van de percentages der Empire landen, dat de handelspolitieke oorzaak zich niet loo-

³⁾ Thans alleen Duitschland.

chenei laat ⁴⁾. Deze verschuiving beperkt zich niet tot de groep der voedingsmiddelen; zij betreft eveneens een aantal afgewerkte producten, alsmede enkele grondstoffen, m.n. speciale machinerieën, leder en vooral hout (en houtwerk). De conjunctuuropleving in 1936 komt dan ook in het Amerikaansche aandeel niet tot uitdrukking. Het land, dat hiervan het meest profijt heeft getrokken, is in bijna alle gevallen Canada, zowel in agrarisch als in ander opzicht.

Ook op de markten der Dominions en der Britsche Koloniën hebben de Vereenigde Staten verloren. Bij verre de voornaamste dier markten is die van Canada, welke voor den Amerikaanschen afzet bij de beteekenis der Britsche markt slechts weinig ten achter staat. Het aandeel van de Vereenigde Staten in Canada's invoer daalde van 68.8 pCt. in 1929 tot 58.2 pCt. in 1936. Ten deele kan dit worden toegeschreven aan de repressailles, die Canada nam in antwoord op het Hawley-Smoot tarief van 1930, ten deele aan de Ottawa-verdragen. Onder invloed van deze maatregelen vond in Canada's invoer een belangrijke verschuiving plaats ten nadeele van de Vereenigde Staten en ten gunste van Engeland, m.n. ten aanzien van ijzer en staal, katoenen manufacturen en steenkoolproducten, waarvoor de imperiale preferenties in Canada waren verhoogd. Het handelsverdrag, dat op 1 Januari 1936 tusschen Canada en de Vereenigde Staten in werking trad, is aan de positie van dit laatste land op de Canadeesche markt weer ten goede gekomen, maar vergeleken met 1929 bleef zij toch verzwakt.

* * *

Vraagt men zich af, hoe omgekeerd de invoer in de Vereenigde Staten van Britsche goederen zich ontwikkeld heeft, dan blijkt, dat deze zich, zowel absoluut als vergelijkenderwijs, veel beter gehandhaafd heeft. Ons tot de relatieve cijfers beperkend, vinden wij het aandeel van Groot-Brittannië in den invoer der Vereenigde Staten voor de jaren 1929, 1931, 1936 en 1937 in de volgende percentages uitgedrukt: 7.5 pCt., 6.5 pCt., 8.3 pCt. en 6.6 pCt. Deze ontwikkeling wekt het vermoeden van een zekere correlatie met het conjunctuurverloop, hetgeen ook daarom niet onwaarschijnlijk is, omdat de Engelsche afzet in de Vereenigde Staten voornamelijk uit duurder afgewerkte producten bestaat, die op de consumptieve koopkracht der beter gesitueerden zijn aangewezen. Bij afwezigheid van discriminatie in het Amerikaansche tarief, behalve voor de koloniën en Cuba, is de absolute hoogte er van de eenige factor, die in dit verband van beteekenis is, zij het ook, dat hooë ad valorem rechten voor hoogwaardigen invoer in het algemeen meer belemmerend zijn dan voor goedkoopere goederen. Den sterksten achteruitgang sinds 1929 vertoonen dan ook verschillende kwaliteitsproducten van de Britsche textielindustrie, leder en lederwerk, aardewerk, en enkele speciale metaalproducten.

De invoer van whisky in de Vereenigde Staten is daarentegen tot een Britsch belang van de eerste orde gestegen. Dit is een kwestie van toegenomen verbruik; daarenboven werd bij het verdrag tusschen Canada en de Vereenigde Staten het invoerrecht op dit artikel verlaagd, waarin Engeland dankzij de meestbegünstiging deelde.

Canada's aandeel in den invoer der Vereenigde Staten ontwikkelde zich, mede dankzij het evengenoemde verdrag, de laatste jaren in gunstigen zin. Het steeg van 11.5 pCt. in 1929 tot 15.5 pCt. in 1937. Canada's voornaamste desiderata, die nog onvervuld bleven, betroffen een tariefverlaging voor bepaalde soorten hout, veeteeltproducten en visch.

Uit het voorafgaande kan worden afgeleid, waar de belangrijkste wrijfvlakken lagen tusschen het Britsche en het Amerikaansche handelspolitieke systeem, toen in Januari van dit jaar het voornemen open-

baar werd gemaakt onderhandelingen over een nieuw handelsverdrag tusschen de betrokken Regeeringen te openen. De voor de Vereenigde Staten meest waardevolle concessies, die van Groot-Brittannië zouden worden gevraagd, betroffen een aantal stapelproducten, zooals tarwe, ham en spek, en hout, benevens bepaalde soorten vruchten en machinerieën. De belangen van den Britschen landbouw en van enkele Britsche industrieën, aan wie nog pas zeer kort geleden de zoo begeerde bescherming was verleend, waren daarbij niet minder betrokken dan de belangen der Dominions en der Britsche koloniën, die zich eindelijk hadden kunnen verheugen in een preferentiele behandeling door het Moederland. Anderzijds hadden de Britsche wenschen betrekking op verlaging van het uitzonderlijk hooge tarief op een aantal voor de Amerikaansche industrie zeer belangrijke fabricaten, ten aanzien waarvan Britsche concurrentie ernstig te duchten viel. Bovendien was het vanaf den aanvang duidelijk, dat de voornaamste concessies aan de Vereenigde Staten, in verband met de Britsche landbouwpolitiek, van de zijde der Dominions, en wel vooral van Canada, moesten komen. Daarvoor zouden echter compensaties moeten worden verschaft, welke behalve de Britsche markt, vooral op die van de Vereenigde Staten zouden kunnen worden gevonden.

In het verdrag, dat op 17 November is tot stand gekomen tusschen Groot-Brittannië, New-Foundland, de Britsche Koloniën, Protectoraten en Mandatsgebieden enerzijds en de Vereenigde Staten met koloniën anderzijds, en in het gelijktijdig geteekend verdrag tusschen de Vereenigde Staten en Canada, — waarop naar alle waarschijnlijkheid nog verdragen tusschen de Vereenigde Staten en de andere Dominions volgen —, vindt men een oplossing van dit probleem, uiteraard vol compromissen, maar toch van een allure, die in menig opzicht door haar logisch sluitend karakter bewondering verdient.

De gesloten overeenkomsten vormen tezamen feitelijk een drie-partijen accoord. Niet alleen verleenen de verdragssluitende partijen elkaar wederzijds concessies op de eigen markt, maar zowel Groot-Brittannië als Canada — en ook de andere Dominions werkten zoo noodig mede — hebben van een aantal, tusschen hen onderling bestaande, preferenties een gedeelte prijs gegeven ten gunste van de Vereenigde Staten. Ten aanzien van de Britsche markt geschiedde dit laatste m.n. met betrekking tot tarwe, ham, spek, enkele vruchten en hout, ten nadeele van Canada en de andere Dominions; op de Canadeesche markt offerde Engeland eenige preferentie op met betrekking tot chemicaliën, vertind blik, zekere ijzeren staalfabrikaten en bepaalde motoren. Deze inbreuken op het voorkeurstelsel van Ottawa zijn zoodanig gekozen, dat zij van waarde zijn voor de Vereenigde Staten, zonder een al te zwaren last te leggen op de belangen van Groot-Brittannië en die der Dominions. Voor het verlies op elkanders markt vinden laatstgenoemde landen in de concessies van de Ver. Staten een vermoedelijk daartegen ruim opwegende compensatie.

Overigens doet het Britsch-Amerikaansche handelsverdrag niet zoodanige veranderingen in den loop van den handel verwachten, dat daarvan, naast de gewenschte expansie, voor bepaalde onderdeelen van het bedrijfsleven ernstige schokken te duchten zijn. Enerzijds zijn de verleende concessies daarvoor niet ingrijpend genoeg, anderzijds bestaan er ten aanzien van bepaalde producten binnenlandsche voorzieningen, die de strekking hebben dergelijke storingen tegen te gaan. Wat dit laatste betreft wordt vooral gedacht aan de Britsche landbouwregelingen, steunend op de Wheat Act en de Bacon Industry Act, welke de positie van den Britschen boer voor eventuele nadeelige gevolgen voldoende kunnen beveiligen. Een nadere bespreking van den inhoud van het verdrag volgt in een afzonderlijk artikel.

LIEFTINCK

⁴⁾ Ook de z.g. landen van den tweeden kring liepen op de Britsche markt procentueel achteruit.

HET TEKORT OP DE RIJKSBEGROTING VOOR 1939.

Het onder bovenstaand opschrift in het nummer van E.-S.B. van 23 November l.l. verschenen opstel van den heer Van Doorninck is voor een groot gedeelte gewijd aan de open brief, welke ik met dertien anderen tot den Minister-president heb gericht ter bestrijding van het adres aan denzelfden Minister, waarvan de heer Van Doorninck een der ondertekenaars is geweest.¹⁾ Ik acht mij daarom verplicht om enkele opmerkingen naar aanleiding van dit artikel te schrijven. Over de inhoud van dit antwoord heb ik geen overleg kunnen plegen met mijn mede-ondertekenaars; deze dragen derhalve hiervoor generlei verantwoordelijkheid.

Ik volg het betoog van den heer Van Doorninck op de voet.

Het eerste deel tot aan de cursief gedrukte vraag kan ik voorbijgaan, omdat daarin slechts een overzicht wordt gegeven van de in het adres der negen gegeven berekening van het tekort. Alleen over het slot van dit exposé heb ik een enkel woord te zeggen.

Daar wordt er aan herinnerd, dat de negen, om het verwijt van overdrijving te ontgaan, geen rekening hebben gehouden met het z.g. Werkfonds, ofschoon naar hun oordeel „ongetwijfeld” ten laste van dat Fonds een aantal uitgaven wordt gebracht, die op de gewone dienst thuis behoren, en evenmin met de h.i. ongeoorloofde rentebijbeschrijving op de N.O. inpoldering van de Zuiderzee. Ten aanzien van het Werkfonds heb ik slechts op te merken, dat de heer Van Doorninck ook hier de door de veertien gewraakte methode volgt van het uitspreken van een oordeel zonder dit met getallen te staven. Het gebruik van het woord „ongetwijfeld” overtuigt mij niet; zolang de heer Van Doorninck nalaat de vereiste gegevens te verschaffen, neem ik aan, dat inderdaad de toevoeging van de door het Werkfonds gedane uitgaven aan het door de negen berekende tekort een overdrijving zoude zijn geweest. En wat de rentebijbeschrijving op de inpoldering betreft, welke de negen in hun adres hebben veroordeeld op grond van de omstandigheid, dat door die rentebijbeschrijving de te winnen gronden te duur zouden worden, meen ik, dat de negen zich hier niet alleen aan overdrijving schuldig maken, maar dat zij deze rentebijbeschrijving ten onrechte ongeoorloofd achten. Immers, ook indien wij aannemen, dat de gronden straks bij verkoop of in de exploitatie de met het renteverlies verhoogde kosten niet zullen dekken, dan betekent die rentebijbeschrijving toch niets anders dan dat de aflossingen op de voor de dekking van de uitgaven aangeane leningen zullen worden verhoogd of verlengd. Die aflossingen nu betreffen niet alleen het deel der uitgaven voor de inpoldering, dat niet rendabel zal blijken, maar ook dat deel, hetwelk gedekt zal worden door de in enigerlei vorm verkregen opbrengsten. Blijft dus b.v. de Staat eigenaar van de gronden, dan zal hij na aflossing van de leningen in het vrije bezit zijn van een rentegevend eigendom. Weliswaar niet voor een waarde gelijk aan de vroeger geboekte kosten, maar stellig voor een grote waarde en geheel onbezwaard. Voor dit deel der uitgaven wordt dus in de aflossing door het Nederlandse volk in de volle zin van het woord gespaard of kapitaal gevormd. Het sparen nu moge in gunstige tijden deugdelijk zijn, in ongunstige tijden is dit sparen economisch niet verantwoord en schept een druk op de consumptie en dientengevolge op de productie, welke een averechtse uitwerking heeft op de welvaart.

Ik kom nu tot de door den heer Van Doorninck gestelde vraag: *Is de berekening der negen-mannen onjuist m.b.t. schuldaflossing en overbrenging van uitgaven naar de gewone dienst?*

¹⁾ Deze omstandigheid geeft de Redactie aanleiding, in dit geval af te wijken van de vaste regel, polemiek tegen een E.-S.B.-artikel in de rubriek Ingezonden Stukken op te nemen. Red. E.-S.B.

De eerste alinea van zijn desbetreffend betoog behoeft ik niet te beantwoorden, omdat de open brief der veertien over dit punt zwijgt.

In het vervolg van de uiteenzetting wil de heer Van Doorninck een onjuistheid in de open brief recht zetten. Maar in waarheid trekt hij iets krom wat recht stond. Immers, de open brief heeft niet in het verband van de improductieve uitgaven *in het algemeen* verondersteld, dat de negen uitsluitend de rendabele werken op de kapitaaldienst zouden willen toelaten, maar in het verband van de uitgaven voor de grote werken, welke zowel in het adres der negen als in de open brief in het tweede gedeelte van de beschouwing aan de orde kwamen. Hoe dit zij, ik neem gaarne akte van de verklaring, volgens welke de negen bereid zijn om ook voor niet-rendabele werken te lenen. De heer Van Doorninck is dus bereid om voor productieve werken te lenen, maar daarvoor acht hij dan, zoals hij opmerkt, een aflossingsduur van 40 jaren te lang, want die termijn van 40 jaren is z.i. slechts gerechtvaardigd, omdat er in het door hem voor de buitengewone dienst toegelaten uitgaven ook rendabele uitgaven zijn begrepen. Deze terloops gedane uitspraak is voor ons vraagstuk niet zonder belang. In de eerste plaats, omdat nu weer de vraag rijst, welk deel van de voor de buitengewone dienst aanvaarde uitgaven rendabel is; voor deze toch is aflossing niet nodig en zelfs in ongunstige tijden niet gewenst. En in de tweede plaats, omdat het van belang is, te weten, welke aflossingsduur dan voor de productieve uitgaven wel toelaatbaar wordt gacht. Wat mij aanbelangt, ik acht voor productieve uitgaven — en over andere heeft de heer Van Doorninck het op deze plaats niet — een aflossingsduur van 40 jaren niet te lang; althans in ongunstige tijden, waarin reservevorming niet gewenst is.

De vraag, waarom het in dit gedeelte van de uiteenzetting overigens in hoofdzaak gaat, is, welke betekenis de productieve uitgaven van de Staat hebben en in hoeverre financiering daarvan uit leningsgelden gerechtvaardigd is.

De heer Van Doorninck verklaart allereerst, dat sedert de Staat de eis der rendabiliteit heeft vervangen door die van de productiviteit het nodig is gebleken de gevaren, die voortspruiten uit de drang om veel werken tot stand te brengen, te keren, door op de noodzakelijkheid van reservevorming als onmisbaar deel van de welvaarts-politiek telkens weer de aandacht te vestigen. Afgezien van het feit, dat hierdoor ten onrechte de indruk wordt gewekt, alsof het richtsnoer der productiviteit een uitvinding is van de allerlaatste tijd en dat aldus weer een snel afzakken naar een onvoorzichtige financierings-politiek wordt gesuggereerd, moet ik verklaren, dat ik niet begrijp, hoe uit die verandering in de gestelde eisen kan worden geconcludeerd tot de noodzakelijkheid van de vorming van reserves. Had de heer Van Doorninck hier alleen betoogd, dat het prijsgeven van de eis der rendabiliteit leidt tot gevaren, welke bij handhaving van die eis niet zouden bestaan, dan zou ik daartegen niets hebben ingebracht. Maar dit zou dan ook alleen betekend hebben, dat men er op heeft toe te zien, dat improductieve werken niet als productief worden voorgesteld. Ook mij lijkt dit een eis van gezonde politiek. Doch de voldoening aan die eis leidt niet tot de verplichting van de vorming van reserves; reservevorming gaat boven die eis uit, maakt snellere afschrijving nodig dan in verband met het productieve karakter der uitgaven nodig is of boeking van productieve uitgaven op de gewone dienst. En het is daartegen, dat de veertien onder de tegenwoordige ongunstige omstandigheden bezwaar hebben gemaakt.

De heer Van Doorninck meent, dat het gevolg van de open brief van de veertien is, dat nu „het hek van de dam is”. Ik vrees voor de veertien, dat hier de invloed van hun woord wordt overschat. Erger is, dat hun met deze uitlating een streven wordt toegedicht.

waarvan zij noch vroeger noch in hun open brief blijk hebben gegeven.

De heer Van Doorninck preciseert zijn verwijt: „de „veertien noemen,” zo zegt hij, „de reeds zóó verwaarde berekening van de negen nog reservevorming.” Laat ons dit verwijt wat nader bezien.

Tot mijn verbazing noemt de heer Van Doorninck de berekening van de negen hier „verwaterd”. Hoe nu? Is dan naar zijn oordeel zelfs het door de negen met zoveel zorg berekende „werkelijke” tekort nog niet het ware tekort? De negen hebben in hun adres betoogd, dat er was een „officieel” tekort volgens de begroting, dat de Minister van Financiën in de Millioenennota een hoger „reëel tekort” had becijferd, maar dat ook dit nog niet juist was; zij brachten nu zelf het „werkelijke” tekort te voorschijn. Dat blijkt nu dus nog niet genoeg te zijn; ook daarin schuilen nog verholen tekorten, want de berekening der negen heet nu sterk „verwaterd”.

Ik weiger te geloven, dat de heer Van Doorninck het adres zou hebben mede-ondertekend, indien wat hij nu schrijft juist zou zijn.

Het blijkt dan ook even tevoren, dat hij met verwatering bedoelt het prijsgeven van de regel, volgens welke alleen mag worden geleend voor rendabele uitgaven; z.i. is dus een waarlijk gezonde financiering eerst aanwezig, indien de Staat slechts leent voor rendabele uitgaven. De heer Van Doorninck motiveert deze uitspraak niet. Ik mag dus volstaan met tegenover deze uitspraak de mijne te stellen: het financieren van productieve uitgaven uit leningsgelden is volmaakt gezond en de eis van de beperking der uitgaven ten laste van de kapitaaldienst tot de rendabele uitgaven is economisch niet gerechtvaardigd en in de huidige omstandigheden economisch nadelig.

Blijft de vraag, of de veertien terecht in de „verwaterde” berekening van de negen nog elementen van reservevorming vermoeden; meer dan een vermoeden konden de veertien niet uitspreken, want de negen hadden nagelaten de toevoegingen aan het reële tekort van den Minister voldoende te motiveren. De veertien hebben gezegd, dat zij tot het bestaan van elementen van reservevorming moesten besluiten op grond van hun vertrouwen in de becijfering van den Minister, die uitdrukkelijk verklaard had, dat zijn berekening leidde tot het „reële” tekort, waarbij alleen reservevorming was buiten beschouwing gelaten. Men zou nu van den heer Van Doorninck hebben mogen verwachten, dat hij de leemte in de bewijsvoering van de negen zou hebben aangevuld. Een man, zo *nourri dans le sérail* als hij, kon dit toch niet moeilijk vallen. Maar wij zien, dat hij zich van deze taak afmaakt met een exclamatie in vraagvorm: „kan men bij een aflossing in 40 jaren van leeningen waarin zóó groote bedragen voorkomen ter zake van improductieve of „onvoldoend productieve uitgaven nog van reservevorming spreken?” Ik antwoord allereerst met een wedervraag: hoe groot zijn die „zóó groote bedragen” van improductieve uitgaven? Zonder aanwijzing van de verhouding tussen de omvang der productieve uitgaven en die der improductieve uitgaven heeft de exclamatie geen zin en kan ook een stellig antwoord op de door den heer Van Doorninck gestelde vraag niet worden gegeven. Maar ik kan wel zeggen, dat zonder twijfel bij een aflossing van 40 jaren reservevorming plaats kan vinden. Ook al is een deel van de uit lening gedekte uitgaven improductief. Want de aflossing zou voor een deel der productieve uitgaven zonder bezwaar in ongunstige jaren kunnen worden vertraagd, terwijl de ook uit de leningen bestreden rendabele uitgaven, zoals ik reeds hiervoren betoogde, in 't geheel geen aflossing vereisen.

Intussen zegt de heer Van Doorninck, dat de veertien „eigenlijk iets anders” willen. Ik neem aan, dat de schrijver met deze woorden de veertien heeft willen ontlasten van de verantwoordelijkheid, welke hij hun even tevoren op de schouders heeft gelegd voor het „construeeren van een zekere nuttigheid” voor

improductieve werken. Ik neem met voldoening nota van dit herstel van onrecht, den veertien in de voorafgaande alinea aangedaan. Deze voldoening wordt evenwel getemperd, nu er een nieuw verwijt voor in de plaats wordt gesteld: de veertien zouden „op zichzelf „als noodig erkende uitgaven buiten beschouwing (willen) laten, omdat men ze toch niet dekken kan.” Geheel duidelijk is mij deze zin niet. Niemand wil enige uitgaaf buiten beschouwing laten; niemand kan ook enige uitgaaf buiten beschouwing laten, want elke uitgaaf vindt een plaats in begroting en rekening. Er is slechts verschil van mening over de vraag, waar de uitgaaf een plaats krijgt in de begroting, bij de gewone dienst dan wel bij de kapitaaldienst. En toch wordt gezegd, dat „hierin ligt het cardinale verschil met het standpunt der negen mannen.”

Ik moet verklaren, dat ik dit „cardinale” verschil niet kan ontdekken. Afgezien van het feit, dat voor mij het cardinale verschil tussen de negen en de veertien ligt bij de maatregelen, welke de negen hebben aanbevolen voor het economische herstel, begrijp ik niet, wat de heer Van Doorninck hier wil ten aanzien van de techniek der begroting. De veertien aanvaarden de door den Minister overgelegde millioenennota als richtsnoer voor hun beoordeling van het tekort. Hoe kan dan de begroting anders worden opgemaakt dan is geschied? Eerst wanneer men met den schrijver zou aannemen, dat een groter bedrag op de gewone dienst zou moeten worden gebracht, zou men de begroting ook in overeenstemming met die zienswijze kunnen opmaken. Voor hen, die met die zienswijze niet instemmen, is de begroting met de aanvullende gegevens der millioenennota technisch geheel in orde. Ze geeft, zoals de veertien dit ook reeds betoogden, niet alleen een juist en volledig, maar ook een duidelijk beeld van de werkelijke toestand en als zodanig ook een volkomen betrouwbaar richtsnoer voor het regeringsbeleid. Als de oud-thesaurier-generaal een tegengestelde uitspraak doet — nog wel cursief gedrukt —, dan is de kans groot, dat menig een de vrees zal bekruipen, dat de Regering inderdaad het schip van staat laat „varen in de mist”; en dat de veertien zich in dit gevaarlijke spel vermeien. Daarom zij nog eens herhaald wat in de open brief is gezegd: de veertien stemmen in met elke poging welke gericht is op het verkrijgen van een helder inzicht in de toestand der staatsfinanciën, maar zij hebben bedenking tegen de wijze, waarop de negen bij de verbetering van het beeld te werk zijn gegaan. Diezelfde bedenking opper ik tegen de wijze, waarop opnieuw getracht wordt de gedachte ingang te doen vinden, dat de begroting technische gebreken vertoont en dat zij een onjuist beeld geeft van de financiële toestand.

Ik kom thans tot de door den heer Van Doorninck gestelde en beantwoorde vraag, of de door de negen berekende verhoging van de storting in het Invaliditeits- en Ouderdomsfonds onjuist is.

Ik bepaal mij tot hetgeen hij hier in het midden brengt tegen hetgeen de veertien met betrekking tot dit punt hebben opgemerkt. Eigenlijk gaan zijn opmerkingen te dien aanzien langs het betoog der veertien heen. Want deze hebben slechts de bedenking geopperd, dat de negen de desbetreffende post, welke gebaseerd is op de toepassing van het kapitaaldekkingstelsel, in hun berekening van het tekort hebben opgenomen zonder daarbij te vermelden, dat naar de mening van vele deskundigen dit kapitaaldekkingstelsel niet juist is. De heer Van Doorninck acht deze redenering van de veertien „niet zeer begrijpelijk”. Is het waarlijk nog nodig, nader toe te lichten, waarom de veertien bedenking opperden tegen de door de negen gevolgde methode, welke hierin bestaat, dat zij het tekort berekenen op de basis van een stelsel, dat voor het ogenblik een veel ongunstiger beeld geeft van de toestand dan deze naar het oordeel van vele deskundigen is, zonder dat zij zelfs van deze afwijkende zienswijze melding maken?

De veertien hebben geen standpunt ingenomen ten aanzien van de keuze van het stelsel; zij bepaalden zich ertoe te wijzen op de eenzijdigheid in de voorlichting, welke de negen gaven. Ook ik wil de keuze van het stelsel in het midden laten, ofschoon ik niet wil nalaten te zeggen, dat ik voorstander van het omslagstelsel ben en dat ik mijn principiële bezwaren tegen het kapitaaldekkingstelsel heb kenbaar gemaakt, lang voor en geheel los van de ongunstige stand der staatsfinanciën. Nu echter de heer Van Doorninck zich uitspreekt over de gevolgen van de toepassing van het omslagstelsel voor de staatsbegroting, in vergelijking met die van de toepassing van het kapitaaldekkingstelsel, moet ik over zijn opmerkingen het een en ander zeggen.

Zouden de veertien menen, zo vraagt hij, dat bij aanvaarding van het omslagstelsel geen staatsbijdrage nodig is? Neen, dat menen de veertien niet.

De heer Van Doorninck beroept zich op een rapport, uitgebracht door de door de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel ingestelde Commissie-Holwerda en haalt daaruit aan een uitspraak, volgens welke in de eindtoestand een staatsbijdrage van f 70 miljoen zal nodig zijn. Ik wil mij niet vereenzelvigen met de Commissie-Holwerda, met welker advies ik slechts ten dele instem, maar ik heb voor de onderhavige gedachtenwisseling geen bezwaar om haar berekeningen tot grondslag te nemen. Welnu, wat blijkt dan uit het rapport ten aanzien van de grootte der staatsbijdrage? De heer Van Doorninck heeft reeds vermeld wat het rapport zegt omtrent de grootte der bijdrage in de eindstand. Maar het rapport vermeldt ook wat nodig is voor de naaste toekomst. Daaromtrent zegt het: „Bij een omslagstelsel „zal dan ook voor de eerste jaren mogen worden gerekend met een benodigde staatsbijdrage van gemiddeld f 10 miljoen per jaar”. Het blijkt dus, dat de Commissie-Holwerda, uit welk rapport het schrik-aanjagend getal van f 70 miljoen wordt overgenomen, voor 1939 en voor de eerstvolgende jaren een bijdrage berekent, die wordt overtroffen door de bijdrage, welke op de begroting 1939 is uitgetrokken. Zodat bij toepassing van het omslagstelsel de f 45 miljoen, welke de negen aan het tekort toevoegden, overbodig zijn.

Is het nu nog zo onbegrijpelijk, dat de veertien bedenking opperden tegen het feit, dat de negen de andere zienswijze met stilzwijgen voorbijgingen? Op de staatsbijdrage voor 1939 en voor de eerstvolgende jaren komt het immers aan en niet op de bijdrage „in de eindstand”, welke eerst over tientallen van jaren wordt bereikt. Waarbij ik voor den oningewijde in dit vraagstuk nog de opmerking maak, dat dit voordeel voor de staatsbegroting van het heden en van de naaste toekomst naar het oordeel van de voorstanders van het omslagstelsel niet betekent een verschuiving van lasten van het heden naar de toekomst, doch slechts een ontlasting van het heden van lasten voor de toekomst, welke het kapitaaldekkingstelsel ons zonder noodzaak oplegt.

De heer Van Doorninck doet tenslotte een poging tot wat hij noemt „weerlegging van verwijten” tegen het adres der negen.

Ik ga aan het verweer tegen het verwijt van onnodig gewekte ongerustheid en toegebrachte schade aan het staatskrediet voorbij, omdat dit hoofdzakelijk gericht is tot anderen dan de veertien. Maar niet zonder er op te wijzen, dat het niet aangaat, bij dit verweer den veertien terloops het verwijt te maken, dat zij voorstanders zijn van een „vlotte” leningspolitiek. De open brief geeft den heer Van Doorninck geen grond om zich aldus over de zienswijze van zijn tegenstanders uit te laten.

De heer Van Doorninck meent, dat, indien de negen inderdaad ongerustheid hebben verwekt, hun arbeid niet vergeefs is geweest. Ik moet den heer Van Doorninck deze voldoening ontnemen. De negen hebben

in hun adres ver over het doel heengeschoten. Zij zijn er niet in geslaagd om ongerustheid te wekken; zij hebben slechts verzet gewekt, zelfs bij hen, die een waarschuwing tegen de gevaren van de financiële positie op zich zelve zouden hebben gewaardeerd.

De heer Van Doorninck tracht vervolgens de negen te verdedigen tegen het tot hen gerichte verwijt, dat zij in gebreke zijn gebleven om hun voorstellen nader te precisieren. Opmerkelijk is, dat hij zich thans niet meer beroept op de onbevoegdheid der negen. Hij brengt thans andere argumenten in het geding. In de eerste plaats heet het, dat „een dergelijke arbeid” niet kan worden verricht los van de regering en haar ambtelijke organen. Maar wat de veertien hebben gevraagd — en wat ook, naar ik meen, anderen hebben verlangd — dat was geen „concreet plan” in de zin van een in details uitgewerkt programma van bezuinigingen. Daarvan is geen sprake geweest en behoeft zelfs geen sprake te zijn, nu de negen geen bezuinigingsactie voerden en, zoals de heer Van Doorninck aan het slot van zijn artikel terecht zegt, een bezuinigingsplan voor het door hem berekende tekort niet voldoende zou zijn. De negen kwamen op voor een radicale wijziging in de financiële politiek. Zij hebben in de donkerste kleuren de gevolgen van die politiek geschilderd en hebben gepleit voor een welvaarts-politiek, waarbij de overheid zich zou onthouden van het doen uitvoeren van grote werken en van de verlening van steun. Wat nu de veertien en met hen de regering en het gehele land van hen hebben verlangd, dat is een aanwijzing omtrent de wijze, waarop men zonder die grote werken en zonder de ondersteuning uit de moeilijkheden zou komen. Voor zulk een programma is de hulp van het ambtelijk apparaat niet nodig.

De heer Van Doorninck meent overigens, dat de geesten in Nederland nog niet rijp zijn voor een precisering van de wensen der negen; „concrete plannen” zouden slechts kritiek ontlokken. 'n Wonderlijk argument. Vreest hij dus kritiek voor zijn plannen en bepaalt hij daarom zich er toe, anderen te kritiseren? En zijn de geesten wel rijp om 's heren Van Doorninck's kritiek in zich op te nemen, maar niet om diens positieve voorstellen op hun juiste waarde te schatten? Als dat zo is, dan ware het de taak van de negen en thans in het bijzonder zijn taak geweest de geesten te helpen rijper maken.

De gelegenheid daartoe laat de heer Van Doorninck ook thans voorbijgaan, want het slot van zijn opstel houdt niets anders in dan een aantal in het wilde weg geuite verwijten, gericht tot hen, die niet met zijn zienswijze instemmen. Als een van de veertien behoef ik mij van deze verwijten niets aan te trekken, want aan de open brief heeft de heer Van Doorninck geen enkele grond voor de aan zijn tegenstanders toegedichte onwetendheid en lichtzinnigheid kunnen ontleenen.

De heer Van Doorninck zal met deze methode van verweer alweer zijn doel niet bereiken; integendeel, hij zal hen, die met ernst zoeken naar de goede weg om den economischen moeilijkheden het hoofd te bieden, nog verder van zich verwijderen dan hij 't reeds in het adres der negen heeft gedaan.

Het ware zijn taak geweest, de bedenkingen, welke men tegen het adres heeft geopperd, zakelijk te weerleggen en waar hij dat niet kon ruitelrijk ongelijk te erkennen. In zijn opstel heb ik slechts een zakelijke behandeling gevonden met betrekking tot de tegen de berekening van de grootte van het tekort ingebrachte bezwaren. Van een beantwoording van alle andere door de veertien tegen het adres geopperde bedenkingen onthoudt de heer Van Doorninck zich; zelfs worden de in de open brief der veertien aangewezen leemten in het betoog der negen niet aangevuld.

De veertien hebben gewezen op het opmerkelijke feit, dat het adres zweeg over de werkloosheid, over haar bestrijding en over de leniging van de daaruit geboren nood. Ook thans zegt de heer Van Doorninck daarover geen woord en hij laat ons dus nog steeds

in het onzekere omtrent hetgeen de negen met de werklozensteun nastreven.

De veertien hebben gewezen op het gemis aan gegevens omtrent de omvang der improductieve uitgaven, welke volgens de negen in de grote werken schuilen; zij hebben betoogd, dat dit gegeven onmisbaar was om de kritiek der negen te kunnen beoordelen, nu immers grote werken ook productief kunnen zijn. De heer Van Doorninck geeft ook thans geen getallen.

De veertien hebben betoogd, dat het merendeel der publieke werken nodig is voor de economische ontwikkeling van het land en voor zijn concurrentiekracht in de toekomst en dat dus deze werken ook zouden moeten worden uitgevoerd, wanneer ze niet nuttig waren voor de werkverschaffing en de werkverruiming. De heer Van Doorninck zwijgt ook over dit argument, ofschoon toch de economische kracht der natie den negen mannen nauw aan het hart ligt.

De veertien hebben doen zien, dat de publieke werken de uitgaven der gemeenschap voor de ondersteuning der werklozen doen verminderen en dat dus het achterwege laten der publieke werken leidt tot het prijsgeven van een vermeerdering van nuttig bezit zonder belangrijke vermindering van lasten. Acht de heer Van Doorninck dit argument van nul of geringer waarde of zwijgt hij erover, omdat een uitspraak erover hem toch nog zou nopen tot een antwoord op de vraag, wat de negen voornemens zijn te doen met de ondersteuning der werklozen?

Die veertien hebben als hun meest fundamenteel bezwaar tegen de gedachtengang der negen aangevoerd het verwijt der eenzijdigheid in de economische beschouwing der door de negen aangeprezen maatregelen. Slechts het voordeel voor de Staat uit de bespaarde uitgaven hebben deze in het oog gevat; de economische schade uit hoofde van het gederfde inkomen wordt geheel buiten beschouwing gelaten. De veertien hebben voorts betoogd, dat de door de negen in het vooruitzicht gestelde verlaging der productiekosten van het particulier bedrijf voornamelijk niet is te verwachten, integendeel dat de aangeprezen maatregelen in het naaste verschieft tot een stijging van kosten zullen leiden. En de veertien hebben verder in 't licht gesteld, dat zelfs indien verlaging van lasten zou leiden tot verlaging van productiekosten, dan toch daarvan voor de naaste toekomst geen werkverruiming is te verwachten, omdat de bestaande belemmeringen in het economisch verkeer — een der oorzaken van onze werkloosheid — het voor de politiek der negen in het vooruitzicht gestelde nuttige effect illusoir zullen maken. De heer Van Doorninck bewaart zelfs het zwijgen met betrekking tot deze drie bedenkingen, ofschoon ze rechtstreeks betrekking hebben op het einddoel van de negen.

Zo blijkt dus de heer Van Doorninck aan het gehele economische vraagstuk te zijn voorbijgegaan. Hij heeft zich er toe bepaald, zijn visie op het tekort der staatsbegroting te verdedigen; of hij daarin is geslaagd moge de lezer beoordelen aan de hand van hetgeen ik hiervoren daartegen heb aangevoerd. Maar ook bij die verdediging is hij voorbijgegaan aan een bedenking, geopperd door de veertien, die niet onbeantwoord had mogen blijven. De negen hadden in hun adres gezegd: „naar de Minister erkent” zijn in het door den Minister berekende reële tekort belangrijke elementen niet begrepen. Aldus hebben zij de indruk gewekt, dat de Minister zelf heeft erkend, dat er een „werkelijk” tekort zou zijn, dat groter was dan het door hem berekende „reële” tekort. De veertien hebben aangetoond, dat deze voorstelling onjuist is; de Minister heeft slechts „erkend”, dat er geen reserves zijn gemaakt en overigens uitdrukkelijk gezegd, dat „indien het bedrag van het tekort ad circa f 61 miljoen zal zijn gedekt, de verdere intering en uitholling van de financiële positie tot stilstand is gebracht”. Ik geef toe, dat, wanneer ongerustheid moet worden gewekt ten aanzien van het financiële

beleid der regering, geen krachtiger middel te vinden is dan een erkenning van den Minister zelf van het feit, dat de regering het volk een onjuiste begroting voorlegde en daarmee zichzelf een onbetrouwbaar richtsnoer voor haar beleid. Maar die erkenning is niet gegeven, zelfs is uitdrukkelijk het tegendeel door den Minister gezegd. De negen hebben dus met de opneming van de gewraakte zinsnede een ernstige fout gemaakt. Ik had van den heer Van Doorninck althans op dit punt een peccavi verwacht²⁾.

Th. LIMPERG Jr.

²⁾ Mr. Dr. A. van Doorninck deelt ons naar aanleiding van het bovenstaande mede, thans op dit artikel niet te zullen reageren, teneinde te voorkomen, dat door een voortgezet debat de aandacht van de hoofdzak, waarom het gaat, zou worden afgeleid. Op die hoofdzak, de algemeene richtlijnen voor het financieel overheidsbeleid, hoopt de heer Van Doorninck binnenkort nader terug te komen. — Redactie.

WETTELIJKE REGELEN INZAKE KINDERBIJSLAGVERZEKERING.

De Regeering acht het, blijkens haar toelichting op het dezer dagen ingediende ontwerp van wet tot wettelijke regeling van kindertoelagen, thans een voldongen feit, dat het arbeidersloon berekend is op de basis van de bestaansmogelijkheid van een gezin van „feitelijk-gemiddelde grootte”. In deze gedachte komen de groote gezinnen met 3 jonge kinderen (beneden den leeftijd van vijftien jaar) *derhalve* tekort. De wet moet in dezen misstand voorzien. De Regeering zocht „derhalve” een grondslag voor een meer rechtvaardige verdeling van het totale bedrag, dat wordt verloond.

De aantrekkelijkheid voor den arbeider in de regeeringsplannen verscholen ligt hierin, dat juist niet het totale bedrag, dat (thans) wordt verloond, méér rechtvaardig wordt verdeeld. Immers door dit wetsontwerp wordt het loon van den kinderlooze of van den arbeider met twee kinderen niet bedreigd. De „rechtvaardige” verdeling ziet alleen op de verdeling van den toeslag. De aanneming van het wetsontwerp is ondenkbaar zonder dezen toeslag op het totale loon, dat thans wordt verloond, gelegen in de loonsverhoging, welke het gevolg is van het stelsel, waarbij de extra-kosten der kinderbijslagen worden omgeslagen over alle werkgevers naar evenredigheid van het uitbetaalde loon.

Niemand gaat in loon achteruit; vele arbeiders gaan in loon vóóruit. De aanneming van het wetsontwerp door het Parlement is derhalve verzekerd.

Men zal in het wetsontwerp of in de Memorie van Toelichting de beantwoording willen vinden van enkele vragen.

Door de Regeering wordt geconstateerd, dat 24 pCt. van het totaal aantal werknemers, dat bij collectieve contracten is betrokken, den kindertoeslag kent. Er zijn daarenboven ook nog „losse” kindertoeslagregelingen. Het stelsel van kinderbijslagen vindt „derhalve” reeds voor een niet onbelangrijk aantal werknemers toepassing, zoo meent de Regeering te kunnen constateeren. De vraag is echter in welke mate het stelsel onder de Nederlandsche arbeiders wordt toegepast. De Regeering verzwijgt, dat in totaal slechts 6 pCt. der Nederlandsche arbeiders thans¹⁾ (onder den druk van lage loonen?) kindertoeslag ontvangt.

Geen nood, de wet zal desondanks bevelen. Wanneer dit in het algemeen belang noodzakelijk is, behoeft de Regeering deze, inderdaad zeer onbelangrijke toepassing, niet als reeds „niet-onbelangrijk” voor te stellen. De Regeering en de wetgever kunnen immers desondanks handelen!

De Memorie van Toelichting derft een merkwaardig getal. Gemiddeld komt in ons land de voorgenomen kindertoeslag neer op ongeveer 3 pCt. van het verdiende loon. De wet zal deze toeslagen precies bepa-

¹⁾ Uit het advies van den Hoogen Raad van Arbeid (9 Juli 1938).

len. De loonsverhoging zal worden uitbetaald aan 591.791 gezinnen met drie of meer kinderen. Om dit bedrag in totaal op te brengen, moeten de werkgevers een premie betalen (welke op de arbeiders natuurlijk niet mag worden verhaald) over het totale loonbedrag, dat de onderneming aan haar arbeiders uitkeert, ongeacht of dat loon wordt ontvangen door arbeiders met of zonder kinderen.

De verschuldigde premie zal vermoedelijk bepaald kunnen worden op ongeveer één percent van het loon. De belangrijke vraag, hoe groot nu de totale loonsverhoging is, als last op het bedrijf, blijft onbeantwoord.

Aan deze loonsverhoging kan het bedrijfsleven slechts ontkomen door verlaging van het grondloon, maar dit zal feitelijk dikwijls onmogelijk zijn.

De aanneming van het wetsontwerp is ondertuschen verzekerd, zoo goed als vast staat, dat tusschen Duitschland en Litauen geen oorlog zal komen, omdat Litauen wezenlijk bereid en in staat is om te vechten.

* * *

Is dan op geen enkel onderdeel van dit wetsontwerp verzet, met kans op goeden uitslag, mogelijk? In dit tijdschrift, waar politiek verzet niet past, mag echter wel een vraag van economische orde worden gesteld.

De uitvoering van deze kinderbijslagregeling is toevertrouwd òf aan organen van het bedrijfsleven òf aan overheidsorganen. Hoewel de regeeringsterminologie nu horribel wordt (de Memorie van Toelichting spreekt woordelijk over het bedrijfsleven, dat beschikt over het orgaan van den bedrijfsraad. Dit „orgaan” richt een kinderbijslagfonds op!) is de bedoeling duidelijk.

De uitvoering der wet is mogelijk op drie wijzen. Ten eerste kan de uitvoering zijn toevertrouwd aan een „bedrijfsradenfonds”, d.w.z. aan een fonds, dat is opgericht en dat wordt bestuurd door een bedrijfsraad. Dit fonds staat financieel zelfstandig naast den bedrijfsraad.

In de tweede plaats kan de uitvoering worden toevertrouwd aan een fonds, dat is opgericht en dat wordt bestuurd door een krachtens de Ziektewet erkende bedrijfsvereniging.

In de derde plaats wordt een Rijkskinderbijslagfonds ingesteld; opgericht krachtens de wet en krachtens de wet bestuurd door het bestuur der Rijksverzekeringsbank, met de Raden van Arbeid als administratieve uitvoeringsorganen.

De beide eerstgenoemde fondsen moeten „verevenen” bij de administratie van het Rijkskinderbijslagvereveningsfonds. Immers daar moet tenslotte het eindresultaat van premiebetaling en uitkeering worden opgemaakt. De geheele regeling is niet bedrijfsgewijze, met bedrijfsgewijze bepaalde risico's, maar centraal opgezet. Een fonds bijv., opgericht door een bedrijfsraad, waarbij arbeiders betrokken zijn met hoge loonen en dus met gemiddeld weinig kinderen, stort eenvoudig het restant aan de centrale administratieve instantie (kinderbijslagvereveningsfonds).

Deze geheele administratieve rompslomp (dit is een parlementaire uitdrukking, welke ook in de meest officieele staatsstukken wordt gebruikt) schijnt niet evenredig aan het nuttige en het efficiënte der uitvoering.

De bouw dezer uitvoeringsorganen is slechts te verklaren op grond van de staatkundige historie. Die historie drukt als een Alp boven op de meest eenvoudige uitvoering, immers door één staatsorgaan. De sociale verzekeringsorganen, die nu bestaan, moeten echter in de uitvoering worden betrokken. De bedrijfsraden moeten daaraan worden toegevoegd. Later zal wellicht bezuinigd moeten worden „het koste wat het kost”, op deze uitvoering der kinderbijslagregeling, die natuurlijk niet een sociale „verzekering” is. Zij moet slechts zóó worden genoemd, om de drie uitvoeringsorganen nog wat méér aannemelijk te maken.

C. W. DE VRIES.

ENKELE EENVOUDIGE OPMERKINGEN OVER DE VERHOUDING RIJKS- EN GEMEENTEFINANCIËN.

Evenals een uithangbord, behoort een opschrift de aandacht te trekken en tot nadere kennismaking te nooden. En daar het vraagstuk van de gemeentefinanciën zoo ingewikkeld wordt geacht, dat een gewoon, belangstellend burger daar geen hoogte meer van kan krijgen — zeer tot schade van die belangstelling — bedoelt dit opschrift met de woorden: „eenvoudige opmerkingen” de gedachte te wekken, dat het ook hier tenslotte toch om dingen gaat, die ook minder ingewikkeld behandeld kunnen worden. Men moet zich daarbij dan losmaken van alle technische bijzonderheden.

Daarom zal hier getracht worden alleen de groote lijnen te volgen om na te gaan in welk stadium de financieele verhouding zich bevindt en hoe zij zich vermoedelijk zal ontwikkelen in het tijdperk, dat het gemeente-wezen zal intreden, indien de aanhangige Regeerings-voorstellen worden aangenomen.

Bij deze beschouwingen mag zeker wel worden uitgegaan van het algemeen bekende feit, dat het Rijk en de gemeenten door talloze banden van financieelen aard met elkander verbonden zijn. Zonder verder bewijs zal men wel willen aannemen, dat zich in dit ingewikkelde weefsel knooppunten bevinden, die op zichzelf een uitvoerige beschouwing waard zouden zijn.

Zoo bijvoorbeeld is eenige jaren geleden uitdrukkelijk gezegd, dat voor oplegging van nieuwe lasten op de gemeenten zorgvuldig zal worden gewaakt; in strijd daarmee werden zij in verschillend opzicht voor hoogere uitgaven geplaatst. Uit vele voorbeelden kan genoemd worden: de heffing van omzetbelasting van de gas- en electriciteitsbedrijven; de heffing van wegenbelasting voor gemeentelijke auto's, die uitsluitend rijden op gemeentelijke wegen, in wier onderhoud het verkeersfonds niets bijdraagt; het onthouden van subsidies aan het openbaar nijverheids-onderwijs; het opleggen van uitgaven terzake van de defensie van de bevolking tegen luchtaanvallen, enz.

Wil men letten op de hoofdzaak, dan moeten deze dingen ter zijde worden gelaten. Spreekt men over de verhouding Rijks-gemeentefinanciën, dan wordt in hoofdzaak bedoeld de vergoeding, die de gemeenten van het Rijk ontvangen:

- a. voor haar zorg voor belangen, die zich boven de plaatselijke verheffen (b.v. politie, armenzorg, onderwijs),
- b. voor de diensten aan het Rijk bewezen (b.v. volkingsadministratie; burgerlijke stand, salariering burgemeester),
- c. voor de beperking van het gemeentelijk belastinggebied door en ten deele ten behoeve van het Rijk (b.v. wegens afschaffing van de gemeentelijke accijnzen).

In deze financieele verhouding tusschen het Rijk en de gemeenten ziet men drie fasen, die naar de meest op den voorgrond tredende kenmerken kunnen worden onderscheiden:

1. het tijdperk van het Gemeentefonds,
2. het tijdperk van het Werkloosheidssubsidiëfonds,
3. het tijdperk van de noodlijdendheid.

1. Het tijdperk van het Gemeentefonds.

In 1929 is besloten tot oprichting van een gemeentefonds. Het doel was tweeledig. Eenerzijds werd beoogd de ontoereikende directe uitkeering van het Rijk aan elke gemeente afzonderlijk te vervangen door een ruimere afdracht aan de totaliteit van de gemeenten; anderzijds de verschillen in de plaatselijke belastingen te egaliseeren. Dit tweeledige doel werd bereikt door een fonds te vormen, waarin de totale Rijksbijdrage zou worden gestort, alsmede de op-

brengt van 50 opcenten op de vermogensbelasting en een in alle gemeenten op dezelfde wijze geheven gemeentefondsbelasting.

Uit den op deze wijze gevormden pot zouden de gemeenten een jaarlijksche uitkeering ontvangen, die om de vijf jaar zou kunnen worden herzien. Mochten de middelen van het fonds ontoereikend zijn, dan zou het Rijk het verschil bijpassen.

Deze laatste garantie werd al spoedig ingetrokken. Ook bleek weldra, dat de uitkeeringen niet voldoende groot waren om de werkloosheidsuitgaven te kunnen bekostigen. De Regeering besloot voor deze financiering extra-bijdragen te verlenen. Maar de toestand werd zoo, dat vele gemeenten, die ook reeds op andere wijze den invloed van de crisis, o.m. door de verlaging van de uitkeering uit het gemeentefonds moesten ondervinden, niet in staat waren nu ook nog in den deflatietijd een aandeel in de werkloosheidslasten te dragen. Daartoe waren de extra-bijdragen te gering.

2. *Het tijdperk van het Werkloosheidssubsidiefonds.*

Al waren deze bijdragen voor de gemeenten te gering, voor het Rijk waren zij nog te zwaar. Het toch al niet toereikende bedrag van *f* 75 miljoen moest tot *f* 46 miljoen worden teruggebracht. Redding werd verwacht van een nieuw fonds, waarin het Rijk deze *f* 46 miljoen zou storten. De gemeenten als totaal zouden een ongeveer gelijk bedrag van haar middelen moeten afstaan. De geheele pot, in 1935 geraamd op bijna *f* 100 miljoen, zou dan onder de gemeenten worden verdeeld, in dier voege, dat zij zouden krijgen een vast percentage (tot een maximum van — nu — 85 pCt.) van de werkloosheidsuitgaven; zou dit niet voldoende zijn, dan zou de Regeering het percentage tot 99 kunnen opvoeren; zouden de begrotingen dan nog niet sluitend kunnen worden gemaakt, dan zou het bedrag, dat de gemeenten aan het fonds hadden afgedragen, worden teruggegeven.

In theorie bood deze regeling volledige uitkomst; immers zouden de gemeenten, die ook haar belastingen volledig zouden terugkrijgen, op 1 pCt. na van alle uitgaven ter zake van de werkloosheid worden ontlast.

Dat de begrotingen van deze gemeenten eerst in chirurgische behandeling werden genomen is te bekend om daarover hier thans uit te weiden.

Maar zelfs met deze kunstbewerkingen werd geen uitkomst verkregen. Het fonds heeft thans per jaar een tekort van *f* 21.6 miljoen en nog kunnen de wettelijke aanspraken niet worden verwezenlijkt. De tekorten van het fonds nemen toe, evenals die, welke bij de gemeenten ontstaan, omdat het Rijk aan de wettelijke aanspraken niet kan voldoen. Om nu weer uit deze impasse te geraken, zijn nieuwe voorstellen ingediend.

3. *Het tijdperk van de noodlijdendheid.*

Ter inleiding van dit tijdperk worden alle wettelijke aanspraken op bijdragen boven het vaste percentage en op de teruggaaf van ontnomen belastingen eenvoudig terzijde gesteld. Daarmede is de beperking van het gemeentelijk belastinggebied een voldongen feit.

Ook worden daarmede de gemeenten, die deze bijdragen in de werkloosheidsuitgaven noodig hadden om haar begrotingen te sluiten, noodlijdend. En omdat er dan een 400 gemeenten ineens noodlijdend worden, wordt de Wet van 22 December 1933, tot steun aan noodlijdende gemeenten (Stbl. 715) gewijzigd in dier voege, dat ten aanzien van gemeenten, die een rechtstreeksche bijdrage uit 's Rijks kas of een voorschot vragen, eerst zal worden nagegaan of niet beter de lasten in deze door de werkloosheid meest geteisterde gemeenten zouden kunnen worden verhoogd.

Uiteraard, zegt de Memorie van Toelichting van het wetsontwerp, zal bij de behandeling van die

verzoeken worden nagegaan op welk niveau het uitgavenpeil zal moeten worden gesteld.

Het aspect van den nieuwen toestand.

Ook deze regeling is in theorie perfect. Bovendien munt zij uit door eenvoud. De gedachtengang is deze: het fonds komt *f* 21.600.000 tekort. Laat men alle wettelijke aanspraken van bijzondere aard vervallen, dan is er zelfs een overschot van *f* 4.651.000, waarmede de storting van het Rijk in het fonds zou kunnen worden verminderd. Voor de 400 gemeenten, die dan noodlijdend worden, is dus in ieder geval noodig: $f\ 21.600.000 + f\ 4.650.000 = f\ 26.250.000$. Dit bedrag is echter — zooals hierboven bleek — niet voldoende om de wettelijke bepalingen na te komen. Daarom wordt er *f* 5.000.000 bijgevoegd, tezamen dus opleverend *f* 31.250.000.

Een deel van de opbrengst van de nieuwe Rijksbelastingen zal hiervoor worden aangewend. Er staat reeds voor de noodlijdende gemeenten uitgetrokken *f* 6.000.000. In totaal zal Binnenlandsche Zaken dus beschikken over *f* 37.250.000 voor de noodlijdende gemeenten. Ieder, die deze cijfers als juist aanneemt, wordt gedwongen te erkennen, dat de gemeenten feitelijk zullen ontvangen, waarop zij aanspraak hadden. Maar waarom moeten die aanspraken dan eerst uitdrukkelijk worden ingetrokken? En waarom worden de uit belastingen ontvangen gelden dan niet aan het Werkloosheidssubsidiefonds afgedragen? In dat geval zou de noodlijdendheid niet worden geforceerd.

* * *

Nu dit toch staat te gebeuren en wel onder betuiging van sympathie voor het herstel van de zelfstandigheid der gemeenten, dringt zich vanzelf de vraag op: waarom? Dit vindt men niet uitdrukkelijk toegelicht.

Maar wel kan worden vastgesteld, hoe de nieuwe toestand zal zijn. In de eerste plaats is het prettiger op verzoek iets te geven, dan in het nakomen van toezeggingen tekort te schieten. In de tweede plaats kan men bij een gift gemakkelijker eischen stellen dan bij het voldoen aan verplichtingen. In de derde plaats zal de toestand zich zoo kunnen ontwikkelen, dat de nieuwe ten behoeve van het Rijk aangehoorde bronnen blijven vloeien, terwijl de uitgaven van het Rijk ten behoeve van de noodlijdende gemeenten dalen.

Dit laatste zou zich kunnen voordoen, indien de gemeenten inderdaad, via de noodlijdendheid, gedwongen worden naast de nieuwe rijksheffingen nog een eigen inkomstenbelasting aan de ingezetenen op te leggen. Gesteld, dat deze voor de gemeenten tezamen *f* 7.250.000 zou opbrengen, dan zullen de noodlijdendheidsbijdragen niet *f* 37.250.000, maar *f* 30.000.000 bedragen. Gesteld voorts, dat *f* 10.000.000 aan voorschot gegeven wordt, dan zal niet meer dan *f* 20.000.000 noodig zijn.

Maar zoo zal het, indien de algemeene toestand niet aanmerkelijk verbetert, in werkelijkheid toch niet gaan.

Want de nieuwe heffingen in de noodlijdende gemeenten, zooals bijv. de inkomstenbelasting met de dubbele forensenbelasting — een vraagstuk op zichzelf, dat hier nu niet behandeld kan worden — zullen op zichzelf al hard noodig zijn om de tegenslagen, voortspruitende uit de andere rijksmaatregelen, op te vangen. De ten behoeve van de gemeenten geheven personeele belasting zal met *f* 10.000.000 worden verminderd, de nieuwe loonbelasting zal — als een voorheffing op de inkomstenbronnen — haar invloed doen gelden op de andere gemeentelijke belastingen, zooals gemeentefondsbelasting met opcenten, dividend- en tantiëmebelasting, enz. Bovendien worden de uitgaven hooger door de voortgaande verschuiving van werklozen naar de armenzorg. Met recht kan hier gesproken worden van geven en nemen.

Conclusie.

In deze korte schets zijn de hoofdlijnen van de aanhangige voorstellen zoo eenvoudig mogelijk geteekend. Hoe dieper men zich in de stof inwerkt, des te meer en sterker zal men overtuigd worden, dat deze oplossing in de practijk de gemeenten verder dan thans van de zelfstandigheid en van de zelfverantwoordelijkheid zal afbrengen. Men kan één regeerings-commissaris benoemen, zoo'n leeuw maakt indruk; maar geen 400, dat is het bekijken niet waard. Noodlijndheid was tot voor kort iets verschrikkelijks, nu wordt dat doodgewoon. Als men in dien toestand meer werklozen krijgt afgeschoven als „armen”, als men middelen gaat derven, waar zal men zich voor schamen?

Waarom zou men opzien tegen de toepassing van de andere artikelen van de wet op de noodlijdende gemeenten, waarvan de belangrijkste zóó gespeend zijn van practisch inzicht, dat zij niet kunnen worden toegepast? ¹⁾

Wat nog op te merken t.a.v. den Staat, die in de Handelingen van de Tweede Kamer werd opgenomen (6 December 1938, blz. 759/762) en die juist geen licht verschaft over de zaken, die besproken werden?

Genoeg is het te weten, dat de bijzondere bijdragen, waarop de gemeenten onder bepaalde omstandigheden *recht* hadden, worden afgenomen, om daartegenover in het vooruitzicht te stellen noodlijdendheidsbijdragen, waarop *recht noch aanspraak* bestaat, die slechts zullen worden toegekend na een *subjectieve* beoordeeling van een onwezenlijk begrotingsniveau.

En voordat dan nu deze noodlijdendheidsbijdragen naar normen, die nog niet bekend zijn, aan de noodlijdende gemeenten worden toebedeeld, zullen zij eerst nog in de gelegenheid worden gesteld een „eigen” belasting te heffen als compensatie voor de nadeelen, die de gemeentefinanciën tengevolge van de nieuwe Rijksheffingen zullen ondervinden. Bij dit alles is het niet het tekort op de Rijksbegroting, dat ons schokt, maar het feit, dat het onder het brandmerk van de noodlijndheid voor een groot deel naar de gemeenten wordt overgeheveld.

Wanneer men in moeilijke omstandigheden gemeenschappelijk moeilijkheden wil overwinnen, moet men kunnen beginnen met wederzijdsche waardeering; dan wordt de critiek verzacht of wordt zelfs geheel gezwegen. Thans wordt de eene partij vooraf gedeclasseerd.

Moeten er nieuwe belastingen worden geheven, à la bonne heure. Maar dan moeten deze anders worden ingeleid dan door een geforceerde noodlijndheid, die, op veel meer gronden dan de hierboven vermelde, onbillijk is te achten. Het middel van de zelfstandigheid heeft in dit opzicht als narcoticum uitgewerkt. De drang naar zelfbehoud zal zich niet uiten in een drang naar zelfbestuur, maar naar zelfverdediging, nl. tegen de tekorten, die ten onrechte aan de gemeenten worden opgelegd. Zóó kunnen deze gemeenten haar belastingen niet gaan heffen. Wil men daartoe komen, dan mag dat niet langs den weg van noodlijndheid of suggesties betreffende een nietszeggend begrotingsniveau, maar door een ernstig beroep te doen op allen om een offer te brengen van de sterken voor de zwakken.

Letten op de offers, die allerwege in het buitenland voor het algemeen welzijn worden gebracht, moet een hoogere belastingopbrengst ook hier mogelijk zijn. Maar dan zij het een algemeene heffing, waarvan de opbrengst naar objectieven maatstaf onder niet noodlijndend gemaakte gemeenten wordt verdeeld.

J. HASPER.

¹⁾ Zie mijn artikel: De Gemeenten en de Openbare Meening in E.-S.B. 10 October 1934, bl. 882.

MONETAIRE CONJUNCTUURVERKLARING EN ONDERCONSUMPTIETHEORIE.

Dr. J. van den Tempel heeft in een onlangs verschenen boek ¹⁾ zijn mening gegeven over „oorzaken, zin en verloop van de economische en maatschappelijke spanningen”, zoals de ondertitel zegt. Vooral geeft hij een exposé van zijn opvattingen over het ontstaan der crises in het algemeen en die van 1929 in het bijzonder. Het boek is vlot geschreven en bevat tal van betogen, waarmee men van harte kan instemmen. Zo b.v. dat „de kennis der economische verschijnselen, en in het bijzonder der conjunctuurverschijnselen... in de jongste decennia ongetwijfeld groote vorderingen (heeft) gemaakt”. Ook dat „het systematische, critische conjunctuuronderzoek, dat thans door goed-toegeruste instellingen wordt gevoerd”, wellicht zal leiden tot meer zekerheid omtrent het waarheidsgehalte van verschillende conjunctuurtheorieën. En dat men „om het feitelijke gebeuren zoo goed mogelijk te doorgronden... eclecticisch te werk” moet gaan, dus theorieën moet combineren. „Wij zullen argument en voorlichting aanvaarden van elke school”, zo schrijft hij.

Bij de uitwerking van zijn programma geeft de schrijver nog tal van beschouwingen over onderdelen, die evenzeer behartenswaardig zijn. Zo is wat hij over rationalisatie en haar gevolgen zegt zeer juist; voorts zijn uitspraak, dat de wijze van besteding van het inkomen voor consumptieve doeleinden of voor investering van grote betekenis is voor de conjunctuurbeweging; en zijn opmerking, dat het productief vermogen der maatschappij zeer elastisch is.

Critiek op Prof. Haberler.

Er is echter één zeer belangrijk punt in de uiteenzettingen van den schrijver, waartegen ik bezwaar moet maken. Het is de in krachtige termen vervatte kritiek, die hij uitoefent op de Volkenbondspublieatie, van de hand van Prof. Haberler, over conjunctuurtheorieën ²⁾. Dr. Van den Tempel verwijt Prof. Haberler een zekere partijdigheid bij zijn exposé, welke hij toeschrijft aan Haberler's voorkeur voor monetaire conjunctuurtheorieën. En tegen monetaire theorieën trekt Dr. Van den Tempel geducht van leer. Veel van wat hij hier zegt is op zichzelf aanvaardbaar, maar ten eerste richt zich dat voornamelijk tegen de zgn. zuiver monetaire theorieën („purely monetary theories” bij Haberler) en ten tweede richt zich dat niet tegen Haberler.

De zuiver monetaire theorieën zoeken de laatste oorzaken van de conjunctuurbeweging in daden van het bankwezen en de overheid die de geldhoeveelheid wijzigen. Tegen hen richten zich vele bezwaren van Dr. Van den Tempel; maar ook Haberler is het met dit standpunt geenszins eens ³⁾. Hij stelt op blz. 13 van „Prosperity and Depression” vast, dat er behalve deze opvatting de andere is dat wijzigingen in de totale „geldstroom” (de in geld uitgedrukte totale vraag naar goederen en diensten per jaar) een *voorwaarde* is voor conjunctuurveranderingen. Daarover kan m.i. nauwelijks twijfel bestaan en bestaat er bij zowat niemand twijfel. Het is in deze zin, dat Haberler als monetair theoreticus moet worden beschouwd. Vele passages in zijn boek tonen m.i. overtuigend aan, dat hij aan tal van andere factoren evenzeer invloed op het conjunctuurverloop toekent. Ook aan de door Dr. Van den Tempel in het centrum ge-

¹⁾ De wereld in stormtij. (Haarlem 1938, H. D. Tjeenk Willink & Zoon. Prijs geb. f 5.75, ingen. f 4.75).

²⁾ Prosperity and Depression. A Theoretical Analysis of Cyclical Movements. Genève 1937 (League of Nations). Voor een korte weergave van de inhoud van dit boek zie men de E.-S.B. van 16 en 23 Juni 1937.

³⁾ Ofschoon, b.v. na een oorlogsinflatie, deze daden zeker voorkomen en ook invloed hebben gehad. Men vergelijkte de deflatiecrises in Noorwegen en Denemarken in 1926.

plaatste onderconsumptieleer, wat deze overigens ook erkent.

Het heeft den schrijver onaangenaam getroffen, dat Haberler een aantal representanten van de onderconsumptieleer onwetenschappelijkheid heeft verweten. Ik geloof, dat ik deze controverse kan verhelderen door een kleine toelichting. Haberler bedoelt, dat een „te geringe” vraag naar consumptiegoederen in de hausse (naar welke norm men ook meet) op zichzelf nog geen crisis behoeft te brengen wanneer daarnaast staat een evenveel „te grote” vraag naar productiemiddelen; het gaat meer om de totale vraag en vooral of het gehele inkomen weer wordt uitgegeven. En aan die kwestie zijn een aantal onderconsumptie-theoretici voorbijgegaan.

Ik wil hierbij gaarne erkennen, dat ik voor de situatie in 1929 meen, dat Dr. Van den Tempel terecht de onderconsumptietheorie naar voren brengt; zij het dat het statistisch onderzoek in Genève ons gebracht heeft tot een nog iets afwijkende vorm en wij vooral aan de consumptie der speculanten gemeend hebben een grotere rol te moeten toekennen. Maar — de geachte schrijver zal het ongetwijfeld met mij eens zijn — wat voor één crisis geldt is vaak voor een andere weer twijfelachtig.

De markante daling der prijzen van landbouwproducten, die in 1929 tot het beeld der crisis behoorde, heeft zich lang niet in elke crisis voorgedaan. De voorraadbeweging, die de schrijver zo uitvoerig beschrijft, blijkt voor andere crises vaak geheel anders te zijn verlopen. Haberler echter schreef — veel meer dan Dr. Van den Tempel — over de crisis in het algemeen en niet alleen over die van 1929.

Koopkrachtschepping en overheidscrediet.

Dr. Van den Tempel richt zijn aanval voorts in het bijzonder op de bekende stelling, dat credieten „uit het niet” geschapen kunnen worden. Ik wil het aan bevoegder pen dan de mijne overlaten deze passages onder de loupe te nemen; maar ik meen reeds aanstonds te mogen zeggen dat, ook al bestrijdt men deze stelling, men nog wel een voorstander kan zijn van „koopkrachtinspuitingen”. De bezwaren van den schrijver strekken zich echter ook tot deze uit; om redenen die mij niet voldoende duidelijk zijn geworden bij de lezing van zijn boek. Gezien het grote praktische belang van deze kwesties hoop ik zeer, dat de schrijver bereid zal zijn hierover een discussie in het openbaar te voeren. Het voornaamste argument, dat ik heb gevonden in zijn geschrift, schijnt mij te zijn, dat een „aanhoudend ongunstig budget en een geschokt staatscrediet” verworpen moeten worden. Wanneer het gaat om conjunctuurnivellering door „koopkrachtinspuiting” in de depressie, is er echter niet sprake van *aanhoudend* ongunstige budgets; doch van afwisselend „ongunstige” budgets (bedoeld is: deficits) en overschotten⁴⁾.

* * *

Terugkerende tot de theoretische zijde der problemen, zou men de vraag aan Dr. Van den Tempel moeten stellen: is niet voorwaarde voor een gelijkmatiger conjunctuurverloop, dat de per tijdseenheid aan alle goederen en diensten bestede som gelijkmatiger verloopt dan thans, d.w.z. minder verschil vertoont tussen hausse en depressie? En beteekent dit niet, dat in de depressie een suppletie van die som een gunstige uitwerking heeft? Is niet de contractie in die som, die gedurende de crisis plaats vindt, schadelijk en onnodig, in het bijzonder wanneer men van mening

⁴⁾ Het is jammer, dat de schrijver hier bovendien de qualificatie „ongunstig” gebruikt, in navolging van het spraakgebruik voor deficits. Deze berust toch immers op het denkbeeld, dat men de overheid met dezelfde maatstaf moet beoordelen als den enkeling.

is, dat de crisis ontstaat door een te geringe vraag naar goederen?

Natuurlijk kan het zijn, dat de verdeling van de vraag over verschillende soorten goederen — met name productiemiddelen en consumptiegoederen — niet juist is in de hausse. Ze is zeer waarschijnlijk niet juist. Maar deze verdeling van de stroom kan men zowel door belastingheffing (of -onthefing) als door de besteding der extra som zeer goed beïnvloeden. En er is in elk geval daarin geen reden te zien om het totaal te doen verminderen.

In verband met deze conjunctuurpolitieke kwesties is het jammer, dat niet uitvoeriger is ingegaan op de door den schrijver gereleveerde vraag of de welvaart van Zweden na 1933 ook ten dele aan de stimuleringspolitiek der regering kan worden toegeschreven. Hij stelt slechts constatering van zijn mening naast andere meningen zonder verdere analyse. In het artikel in „De Nederlandsche Conjunctuur”⁵⁾, dat hij aanhaalt, is getracht een maatstaf te geven voor de invloed, die van de exportbeweging uitgaat op de binnenlandse conjunctuur. Uit aanwending van die maatstaf werd geconcludeerd, dat een deel van de opleving in het binnenland inderdaad op rekening van de export moest worden gesteld, doch een ander, belangrijk, deel niet.

De mening van den schrijver van „De wereld in stormtij” hier nader geadstrueerd te zien, zou belangwekkend zijn. Dit te meer waar deze mening hier naar het schijnt afwijkt van de mening van velen van zijn geestverwanten, die — als schrijver dezes — overigens gaarne van den heer Van den Tempel leren en — met vele andere lezers van zijn nieuwste boek — in dit boek met zijn rijke inhoud veel te leren vinden.

J. TINBERGEN.

⁵⁾ Augustus 1935, blz. 21.

ROTTERDAM IN HET DERDE KWARTAAL VAN 1938.

Het derde kwartaal van dit jaar omspant dagen van zorg en druk in de internationale politiek. De laatste dagen van September sluiten dit tijdvak met een climax af. Deze toestand heeft uiteraard ook zijn stempel gedrukt op de economische gebeurtenissen in Nederlands grootste havenstad, wier wel en wee helaas zozeer wordt bepaald door de bewapeningsconjunctuur. Anderzijds zijn de sporen van dezen storm niet zo duidelijk als men wellicht zou menen, omdat hij als consequentie van den gang van zaken in de laatste jaren meer quantitatief dan kwalitatief verschilde van de krachten, welke de ontwikkeling van de bedrijvigheid in onze stad hadden bepaald.

Het duidelijkste blijk van de internationale crisis is gelegen in de cijfers over de spaarbanken. Werd in 1937 gedurende het derde kwartaal f 11.672.616,95 ingelegd en f 9.243.778,52 terugbetaald, ditmaal bedroegen inlagen en terugbetalingen onderscheidenlijk f 9.331.406,88 en f 11.325.750,63. In plaats van een toeneming met f 2.428.838,43 was er dus een vermindering der deposito's met f 1.994.343,75. Beweeglijkheid spreekt ook uit de gegevens van het telefoonverkeer, zowel plaatselijk als interlocaal en internationaal. De grootste toeneming valt ditmaal op te merken in het verkeer met Groot-Britannië, waaraan de internationale spanning wel niet vreemd zal zijn geweest. Opmerkelijk is, dat eindelijk ook het telefoonverkeer met Duitsland niet langer de dalende lijn heeft gevolgd, al is de absolute winst maar zeer gering geweest. De reeds geringe achterstand bij Duitsland in dit opzicht van België, waarmede steeds meer wordt getelefoneerd, daalde dan ook opnieuw. Alles bij elkander was dit kwartaal het aantal internationale telefoongesprekken ongeveer 6 pCt. hoger dan in het overeenkomstige tijdvak van 1937 (over het eerste halfjaar bedroeg de toeneming nog geen ½ pCt.).

Ook het telegramverkeer kreeg een fors stoot naar boven. Opmerkelijk is, dat het aantal verzonden betrekkelijk langzame telegrammen (brief-, nacht- en uitgestelde telegrammen) geen ongewone toeneming heeft vertoond. In den hoogsten nood hernam de snelheidseis blijkbaar zijn recht.

Het goederenvervoer was weder omvangrijker dan gedurende het derde kwartaal van 1937. Daarbij viel de nadruk ook ditmaal, volkomen passend in het kader van den tijd, op den invoer en den inwaartsen doorvoer (gezamenlijke toeneming in het derde kwartaal van 1938 in vergelijking met het overeenkomstige tijdvak van 1937: 797.921 ton, d.i. 13.9 pCt.). In dit opzicht valt het kwartaal in tweeën uiteen. In Juli was er, vergeleken bij verleden jaar, zelfs enige daling, in Augustus en September daarentegen een stijging (gepaard gaande met een toeneming van het aantal ingevolge de Crisisinvoervet afgegeven vergunningen), voor den doorvoer zelfs in toenemende mate. In Hamburg heeft zich hetzelfde verschijnsel voorgedaan. Met name erts en graan hebben zich weder in zeer grote hoeveelheden langs den Nieuwen Waterweg landinwaarts bewogen. Voor het laatste artikel was vooral September een drukke maand. In uitgaande richting was de tendens eerder zwak. De uitvoer bij doorvoer langs den Nieuwen Waterweg was ongeveer 85.000 ton lager dan in het derde kwartaal van 1937. Dit is nu wel niet veel, doch in de eerste plaats is deze tegenstelling tot den invoer sprekend, terwijl daar nog bijkomt, dat in het kader van dezen uitwaartsen doorvoer het Duits-Duitse of hoefijzervervoer op zichzelf met ruim 300.000 ton is gestegen. Voor den verderen uitgaanden doorvoer blijft daardoor een vermindering over met ongeveer 10 pCt.

Het is hiermede in overeenstemming, dat het internationale Rijnvervoer stroomopwaarts is gestegen en stroomafwaarts is gedaald. Voor het vervoer van Rotterdamse herkomst heeft de toeneming over het derde kwartaal van 1938, vergeleken bij 1937, ongeveer 900.000 ton (pl.m. 22 pCt.) bedragen, vooral in September behaald. Rijnaafwaarts staat daartegenover een vermindering van ongeveer 175.000 ton. Onder deze omstandigheden, waarvan de uitwerking is versterkt door de grote drukte in de interne Duitse binnenvaart, is de ertsvracht naar de Ruhr (met vier losdagen) gedurende dit kwartaal per maand opgelopen van gemiddeld 30 cent over gemiddeld 42.5 cent tot gemiddeld 80.25 cent (September 1936: 13.5 cent; September 1937: 30 cent). Ook ter zee is de ertsvracht aangetrokken, doch daar stond zij in September toch nog bijna 50 pCt. beneden September 1937.

Gelijk onder de gegeven omstandigheden wel niet anders kon, is het scheepvaartverkeer in de Rotterdamse haven in dit kwartaal weder toegenomen en wel met ruim 500 schepen (pl.m. 14 pCt.) en ruim 600.000 ton netto (pl.m. 10 pCt.). Hieruit volgt reeds, dat vooral het kleinere scheepstype goed heeft geboerd. Het aantal der binnengekomen schepen met een diepgang van 55 dm of meer is langs den Nieuwen Waterweg zelfs 61 minder geweest dan in het overeenkomstige kwartaal van 1937. De schepen met minder dan 50 dm diepgang waren daarentegen meer dan 400 talrijker. In het transatlantische verkeer is, alles tezamen genomen, de toenieming dan ook slechts vrij gering. Vooral uit Duitsland zijn veel meer schepen binnengevallen. Ook met de andere Oostzeelanden was de scheepvaart levendig. Voorts ook met elders gelyksgebieden.

In de korte vaart heeft natuurlijk het Duits-Duitse vervoer een gedeelte van deze verlevendiging veroorzaakt. In dit verband verdient het ook de aandacht, dat het Rijnzeevervoer ditmaal weder zeer omvangrijk is geweest en dat de Duitse vlag een ruime plaats in het scheepsverkeer innam. Het Duits-Nederlandse dienstenverkeer is wel in alle opzichten tot een opmerkelijke hoogte gestegen.

Ook de wederuitvoer ter zee van buitenlands goed heeft intussen aan de verlevendiging van de korte

vaart medegewerkt. Ook elders in Noord-West-Europa ontwikkelde zich onder den druk der omstandigheden een vraag naar goederen, welke de haven van Rotterdam ten goede is gekomen.

Gedurende denzelfden tijd is het vervoer over de Antwerpse haven weder minder geworden. Evenwel geldt ook ditmaal, dat het grootste gedeelte van dezen achteruitgang te wijten is aan de vermindering van het Belgische nationale vervoer, waar de concurrentie van de Nederlandse zeehavens geheel buiten staat. Ook voor zover den doorvoer betreft is de — geringere — achteruitgang van de Antwerpse haven niet ten volle uit de concurrentie om het achterland van den Rijn te verklaren.

Wanneer wij ons tenslotte afvragen, hoe de welvaart van de Rotterdamse bevolking zich onder deze bedrijven heeft ontwikkeld, dan blijkt, dat de lijn der werkloosheid onder de mannen in het tweede en derde kwartaal, op een afstand van pl.m. 2500 individuen minder, evenwijdig is blijven lopen aan die uit 1937. In de metaalbewerking, de binnenvaart en onder de bedienden is de toestand wat verbeterd, in de bouwnijverheid en in de zeevaart is er relatief wat achteruitgang. In de haven zijn in het derde kwartaal 5 pCt. taken meer gewerkt dan in het tweede kwartaal. Hieruit blijkt weder, dat de toeneming van de werkgelegenheid bij lange niet gelijken tred behoeft te houden met die van het vervoer over de haven.

De Omzetbelasting heeft dit kwartaal niet ten volle hetzelfde als verleden jaar kunnen opbrengen. De accijnzen wijzen, over het tot dusver verlopen gedeelte des jaars beschouwd, niet op een toeneming van betekenis van het gebruik van genotmiddelen.

Voor de massa onzer stadgenoten blijft de tijd moeilijk en de betrekkelijk gunstige gang van zaken in het grote bedrijfsleven mag ons de ogen niet doen sluiten voor de geringe hechtheid van menigen grondslag, waarop de huidige bedrijvigheid berust. De beklemming, waarmede de nauwkeurige beschouwer de lotgevallen van onze stad in economisch opzicht volgt, mag thans zeker niet of althans slechts weinig minder zijn dan enkele jaren geleden, al ware het slechts omdat een verdere verbetering van betekenis voorlopig wel zeer onwaarschijnlijk is en zulks van het tegendeel allerminst kan worden getuigd.

Mr. W. F. LICHTENAUER.

AANTEKENINGEN.

De zichtbare suikervoorraden in de wereld.

De zichtbare voorraden per 1 Nov. zijn volgens C. Czarnikow:

In tons	1938	1937	1936
Duitschland	823.000	590.000	543.000
Tsjecho-Slowakije	158.000	291.000	342.000
Frankrijk	290.000	349.000	422.000
Nederland	120.000	143.000	178.000
België	74.000	84.000	90.000
Hongarije	62.000	91.000	57.000
Polen	170.000	176.000	147.000
U.K. Geïmp. suiker	370.000	283.000	179.000
„ Binnenl. „	74.000	94.000	49.000
Europa	2.141.000	2.104.000	2.007.000
V.S. Alle havens	270.000	181.000	284.000
Cuba	929.000	803.000	625.000
Java	789.000	755.000	825.000
Totaal	4.129.000	3.843.000	3.741.000

Overzicht van de Gemeentefinanciën.

In de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 6 December jl. heeft Zijne Excellentie Minister Van Boeyen enkele gegevens verstrekt, welke een inzicht geven in het verloop der Gemeentefinanciën in de laatste jaren. Aan dit overzicht, dat is opgenomen in de Handelingen van de Tweede Kamer, blz. 759—762, ontleenen wij het volgende:

De uitkomsten van den gewonen dienst der gemeenterekeningen waren: 1)

	Over 1931	Over 1932	Over 1933	Over 1934	Over 1935	Over 1936	Over 1937
Totaal gewone inkomsten	f 720,— mill.	f 734,5 mill.	f 756,6 mill.	f 775,3 mill.	f 782,1 mill.	f 760,3 mill.	f 783,3 mill.
Totaal gewone uitgaven	f 696,6 „	f 729,6 „	f 746,9 „	f 769,— „	f 791,4 „	f 774,6 „	f 799,6 „
Batig saldo	f 23,4 mill.	f 4,9 mill.	f 9,7 mill.	f 6,3 mill.	Nad. saldo f 9,3 mill.	Nad. saldo f 14,3 mill.	Nad. saldo f 16,3 mill.

De gezuiverde rekeningen gaven tot resultaat:

	Over 1931	Over 1932	Over 1933	Over 1934	Over 1935	Over 1936	Over 1937
Totaal gewone inkomsten	f 677,4 mill.	f 678,9 mill.	f 713,9 mill.	f 715,3 mill.	f 741,5 mill.	f 710,5 mill.	f 718,1 mill.
Totaal gewone uitgaven	f 697,6 „	f 733,3 „	f 757,6 „	f 751,4 „	f 776,2 „	f 750,9 „	f 758,— „
Nadeelig saldo	f 20,2 mill.	f 54,4 mill.	f 43,7 mill.	f 36,1 mill.	f 34,7 mill.	f 40,4 mill.	f 39,9 mill.

1) Afronding in honderdduizenden naar boven vanaf f 50.001 en naar beneden bij f 50.000 en minder.

De in de tweede plaats vermelde cijfers zijn op de volgende wijze verkregen.

Uit de gemeenterekeningen zijn alle inkomsten en uitgaven, welke op een voorafgaand dienstjaar betrekking hadden, zooals saldi van vorige jaren, achterstallige inkomsten en uitgaven, geschrapt.

Daartegenover zijn aan de rekeningen toegevoegd de bij het sluiten van het dienstjaar verhaalbaar gestelde inkomsten en nog verschuldigde uitgaven.

Nadat op deze wijze verzekerd was, dat de uitgaven en inkomsten in de rekeningen alleen betrekking hebben op het betrokken jaar, zijn alle beschikkingen uit reserves e.d. of stortingen daarin uit den gewonen dienst geëlimineerd.

Het doel was derhalve te komen tot een tegenoverelkaarstelling van de werkelijk tot een dienstjaar behorende inkomsten en de werkelijk tot dat dienstjaar behorende uitgaven bij gelijkblijvende vermogenspositie. Als buitengewone inkomsten en uitgaven, die uit den gewonen dienst geweerd zijn geworden, zijn derhalve aangemerkt die, welke bij handhaving in dien dienst de vermogenspositie zouden beïnvloeden. Buitengewone inkomsten in dezen zin, in den gewonen dienst aangewend, zouden de gemeente doen verarmen; buitengewone uitgaven uit den gewonen dienst zouden de gemeente doen verrijken, haar vermogenspositie versterken.

Er was derhalve geen reden — en het zou bovendien tot geen resultaat leiden — om de inkomsten en uitgaven, die aan de tijdsomstandigheden haar buitengewoon karakter ontleenen, zooals kosten werkloozenzorg, uit te schakelen. Integendeel zijn deze kosten, welke naar hun aard tot de gewone uitgaven behoren, in de gevallen, waarin zij buiten den gewonen dienst waren gebracht, daarin ten behoeve van dit onderzoek weer teruggeleid.

Het groote gewicht van de vergelijking tusschen gewone inkomsten en uitgaven, die aldus werd verkregen, springt in het oog.

Overtreffen de uitgaven de inkomsten, dan moet daaraan de beteekenis worden toegekend van absolute

verarming voor de gemeenschap; overtreffen de inkomsten de uitgaven, dan duidt zulks op een verrijking.

Na deze voorafgaande verklaring omtrent het karakter der cijfers worden deze nader ontleend en aangevuld (zie bovenste staat onderaan deze bladzijde) 2).

De Rijksbijdrage in de werkloosheidsuitgaven is in 1934 pl.m. 29 millioen lager geweest dan in 1933. Aan de gemeenten, die met de lagere Rijksbijdrage niet uitkwamen, is toegestaan de werkloosheidsuitgaven, die niet gedekt konden worden, eerst uit de begrooting te stooten en later naar den kapitaaldienst over te brengen.

Bij de berekening, welke aan het cijfer van 36.1 millioen ten grondslag ligt, zijn echter deze bedragen volledig als *gewone* uitgaven aangemerkt, terwijl de bijdrage van den kapitaaldienst — het bijzondere dekkingsmiddel voor deze uitgaven in de gemeenterekening — volledig buiten beschouwing is gelaten.

2) Bij de opstelling van de cijfers kon, voor zoover 1931 betreft, geen rekening worden gehouden met 2 gemeenten van 2001—5000 inwoners en 10 gemeenten van beneden 2001 inwoners; voor zoover 1932 betreft, met 1 gemeente van 10.001—20.000 inwoners en 1 gemeente van 5000—10.000 inwoners; 5 gemeenten van 2000—5000; 12 gemeenten beneden 2001 inwoners; voor zoover 1933 betreft, met 2 gemeenten van 10.000—20.000 inwoners; 2 gemeenten van 5000—10.000 inwoners; 8 gemeenten van 2000—5000 inwoners en 12 gemeenten van beneden 2000 inwoners; voor zoover 1934 betreft, met 6 gemeenten van 5001—10.000 inwoners; 16 gemeenten van 2001—5000 inwoners en 19 gemeenten van beneden 2001 inwoners; voor zoover 1935 betreft, met 1 gemeente van 10.000—20.000 inwoners; 5 gemeenten van 5001—10.000 inwoners; 11 gemeenten van 2001—5000 inwoners en 5 gemeenten van beneden 2001 inwoners; voor zoover 1936 betreft, met 2 gemeenten van 20.001—50.000 inwoners; 7 gemeenten van 5001—10.000 inwoners; 13 gemeenten van 2001—5000 inwoners en 6 gemeenten van beneden 2001 inwoners, en voor zoover 1937 betreft, met 1 gemeente van 10.001—20.000 inwoners; 6 gemeenten van 5001—10.000 inwoners; 14 gemeenten van 2001—5000 inwoners en 7 gemeenten van beneden 2001 inwoners.

De nadeelige saldi van de gezuiverde rekeningen zijn de resultaten van twee andere cijfers, nl.:

	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Het totaal van de nadeelige sloten van	537 gem. ad f 27,5 mill.	790 gem. ad f 55,9 mill.	579 gem. ad f 46,9 mill.	473 gem. ad f 41,1 mill.	642 gem. ad f 36,5 mill.	666 gem. an f 42,0 mill.	701 gem. ad f 41,8 mill.
en het totaal van de batige sloten van	527 gem. ad f 7,3 mill.	267 gem. ad f 1,5 mill.	455 gem. ad f 3,2 mill.	562 gem. ad f 5,— mill.	400 gem. ad f 1,8 mill.	366 gem. ad f 1,6 mill.	326 gem. ad f 1,9 mill.
Nadeelige saldi	f 20,2 mill.	f 54,4 mill.	f 43,7 mill.	f 36,1 m. l.	f 34,7 mill.	f 40,4 mill.	f 39,9 mill.

Aanwezige reserves op verschillende data:

	31 Dec. 1930	31 Dec. 1931	31 Dec. 1932	31 Dec. 1933	31 Dec. 1934	31 Dec. 1935	31 Dec. 1936	31 Dec. 1937
Algemeene reserves en reserves bijz. doeleinden	f 29,3 mill.	f 32,4 mill.	f 23,5 mill.	f 17,2 mill.	f 11,2 mill.	f 9,8 mill.	f 9,7 mill.	f 8,5 mill.
Algemeene bedrijfsreserve	„ 39,9 „	„ 37,9 „	„ 32,1 „	„ 26,1 „	„ 20,2 „	„ 18,7 „	„ 14,8 „	„ 10,7 „
	f 69,2 mill.	f 70,3 mill.	f 55,6 mill.	f 43,3 mill.	f 31,4 mill.	f 28,5 mill.	f 24,5 mill.	f 19,2 mill.

	31 Dec. 1930	31 Dec. 1934	31 Dec. 1935	31 Dec. 1936	31 Dec. 1937
Groep 1 boven 100.000 inwoners..	f 32,9 mill.	f 8,2 mill.	f 6,3 mill.	f 4,2 mill.	f 1,9 mill.
" 2 50.001—100.000 "	" 15,6 "	" 8,1 "	" 7,2 "	" 5,2 "	" 2,9 "
" 3 20.001— 50.000 "	" 8,1 "	" 4,3 "	" 4,4 "	" 4,- "	" 4,2 "
" 4 10.001— 20.000 "	" 7,7 "	" 5,5 "	" 4,9 "	" 5,4 "	" 4,6 "
" 5 5.001— 10.000 "	" 2,6 "	" 3,1 "	" 2,9 "	" 2,6 "	" 2,7 "
" 6 2.001— 5.000 "	" 2,- "	" 1,8 "	" 2,2 "	" 2,5 "	" 2,2 "
" 7 beneden 2.001 "	" 0,3 "	" 0,4 "	" 0,6 "	" 0,6 "	" 0,7 "
	f 69,2 mill.	f 31,4 mill.	f 28,5 mill.	f 24,5 mill.	f 19,2 mill.

Voor 1935, 1936 en 1937 zijn de extra- en belastingbijdragen uit het Werkloosheidssubsidiefonds als *bijzondere dekkingsmiddelen* aangemerkt.

Met de bedragen dezer bijdragen zijn in de hiervóór gegeven opstelling de nadeelige sloten nog niet verminderd.

In welke mate de weerstand van de gemeenten uit dezen hoofde is verminderd, kan blijken uit het nevenstaande overzicht van de aanwezige reserves, op verschillende data (onderste tabel op blz. 968).

Hier zijn alleen die reserves in het oog gevat, welke ook volgens het gevoelen van de gemeentebesturen voor den gewonen dienst zouden kunnen worden benut, hoewel uiteraard de volledige benutting de gemeenten van elken weerstand zou berooven.

Bovendien mag hierbij niet voorbij worden gezien, dat tegenover deze reserves ook wel schulden voorkomen, welke mede in het verleden zijn gemaakt voor het handhaven van het evenwicht op den gewonen dienst.

De verdeling van de reserves over de groepen van de gemeenten geeft het in bovenstaande tabel weergegeven beeld.

Van batige saldi uit vorige jaren werd benut:

1931	23.2 miljoen	wegens batige saldi over	1929,
1932	18.4	" " " "	1930,
1933	14.9	" " " "	1931,
1934	7.7	" " " "	1932,
1935	10.1	" " " "	1933,
1936	9.03	" " " "	1934,
1937	6.—	" " " "	1935.

De Gemeentelijke zelfstandigheid.

Bij het hierboven (gedeeltelijk) afgedrukte cijfermateriaal heeft Z. Exc. Minister Van Boeven in de Tweede Kamer de volgende toelichting gegeven:

„De debatten in deze Kamer hebben dit jaar allereerst gestaan in het teeken van de vraag: hoe voeren wij de gemeentebesturen tot een redelijke zelfstandigheid terug? Ik persoonlijk ben van meening, dat de gecentraliseerde zorg, die praktisch het kenmerk van het beheer der noodlijdende gemeenten is geweest, stellig niet de meest doeltreffende zorg is geweest en dat deze zorg het gevaar in zich bergt, dat zij veel te ver van het te verzorgen object afstaat. Ik ben ook van meening, dat het resultaat van deze gecentraliseerde zorg ongetwijfeld geweest is een onevenredige zorg en ik ben ook van oordeel, dat deze zorg lang niet altijd de nuttigste zorg heeft gegeven.

Deze omstandigheden tezamen nopen de Regeering ertoe, om te trachten zoo spoedig mogelijk een poging te ondernemen tot een anderen toestand te komen, nl. het leven aan de autonomie terug te geven.

Wanneer ik nu een enkel woord ga zeggen over de mogelijkheden, die hier naar mijn opvatting aanwezig zijn, dan merk ik in de eerste plaats op, dat, zooals het de laatste jaren gebruik is geweest, ook dit jaar wederom is samengesteld een overzicht van het verloop van de gemeentefinanciën.

Uit dit overzicht blijkt, dat de zuivere gewone uitgaven de werkelijke inkomsten in 1937 met 39 miljoen hebben overtroffen, welke 39 miljoen grootendeels gedekt zijn door onzuivere middelen. Dit overzicht leert dus: er is op het gemeentebeheer over 1937 een reëel tekort van 39 miljoen. Vergeleken bij 1936 toont dit cijfer eenige verbetering, niet veel, nl. 1 mil-

lioën, maar er is eenige vooruitgang. En wie raadpleegt de cijfers over 1938 en de vermoedelijke uitkomsten over 1939, ziet, dat 1938 bij 1937 vergeleken vermoedelijk ook weer eenige verbetering zal geven. Uit de aanvragen om bijdragen uit het Werkloosheidssubsidiefonds over 1939 mag worden afgeleid, dat 1939 vergeleken bij 1938 opnieuw een vooruitgang zal geven, zoodat de conclusie niet te gewaagd is, dat vermoedelijk voor 1939 het tekort niet grooter zal zijn dan rond 35 miljoen. Ik bedoel met het tekort dan het onzuivere tekort.

Nu maak ik naar aanleiding van dit vermoedelijk tekort van 35 miljoen enkele opmerkingen. Allereerst deze, dat bij de beoordeeling van het tekort niet mag worden voorbijgezien, dat in meerdere gemeenten het absolute laagtepunt van de uitgaven is bereikt! De tweede is, dat ik ook de vaste overtuiging heb, dat hier en daar op het gemeentebeheer nog wel wat bezuinigd kan worden. De derde opmerking is deze, dat, hoe men de zaak ook keert of wendt, van de Regeering moeilijk meer gevraagd kan worden dan precies het bedrag, noodig om het tekort op het gemeentebeheer te overbruggen. De Rijksmiddelen laten eenvoudig niet toe, een bedrag beschikbaar te stellen, dat grooter is dan noodwendig, om de gemeentebesturen tot hun zelfstandigheid terug te voeren. Nu zie ik het zoo: wanneer inderdaad het tekort van de gemeenten over 1939 beperkt zou blijven tot 35 miljoen — en ik onderstreep met nadruk: in dat tekort van 35 miljoen is dan volledig begrepen ook het tekort van Amsterdam, ook het tekort van Rotterdam; in dat tekort zijn de tekorten van alle Nederlandsche gemeenten, die op het oogenblik feitelijk afhankelijk zijn, verwerkt — kan, primo door een grooter verantwoordelijkheidsbesef, dat zich stellig zal ontwikkelen, secundo door de suppletore maatregelen — ik denk aan de gemeentefondsbelasting en andere punten, die door de Regeering in uitzicht zijn gesteld —, een weg worden gevonden, waardoor nagenoeg alle gemeenten weer tot het vrij uitleven van haar zelfstandigheid kunnen worden teruggevoerd. Niet in dezen zin, dat objectieve normen te creëren zijn, die vanaf het eerste oogenblik reeds in vollen omvang zouden kunnen werken.

Ik meen, dat inderdaad en naar beneden en naar boven, zooals de Memorie van Antwoord het heeft uitgedrukt, vlakken moeten liggen, waartusschen de uitkeeringen, althans de eerste jaren, ongetwijfeld opgesloten dienen te worden. Nu heeft de Regeering inderdaad 37½ miljoen beschikbaar gesteld, waarvan naar raming 35 miljoen beschikbaar zouden kunnen komen als blijvende uitkeering aan de gemeenten, waarvan een klein bedrag gereserveerd zal moeten worden om de noodlijdende gemeenten ook eventueel te kunnen helpen. De bedoeling van de Regeering is, deze 35 miljoen blijvend af te staan en daarmee een blijvend offer te brengen. Vijf en dertig miljoen zal beschikbaar kunnen komen aan uitkeeringen krachtens objectieve bijdragen, terwijl de bedoeling is 2½ miljoen afzonderlijk te reserveren voor de noodlijdende gemeenten en dat bedrag niet blijvend af te staan, maar zoo spoedig mogelijk terug te nemen als de positie van de noodlijdende gemeenten toestaat. De bedoeling is die 35 miljoen blijvend beschikbaar te stellen en te trachten daardoor het vlak te construeren, waarop de gemeentebesturen weer kunnen staan. Om dat heeld van het vlak nog even te gebruiken: de Regeering is de eerste om te beseffen, dat

het geen betonnen bodem van 5 m dik wordt, gefundeerd op zand.

De Regeering beseft volkomen, dat dat vlak niet meer is dan een dun betonnen plaatje op een moerassigen bodem, — maar naar zij hoopt, dik genoeg — waarop het gemeentegebouw weer kan rusten. Iets verder kan ook volstrekt niet gegaan worden. Wanneer deze constructie verkregen zou kunnen worden, waardoor de gemeenten ontheven zouden kunnen worden van de voogdij, waaraan zij nu zijn onderworpen en waardoor de gemeentebesturen het gevoel krijgen, dat dan een punt bereikt is, vanwaar uit weer gearbeid kan worden, dan wordt er, naar mijn opvatting, zooveel voordeel verkregen, dat bij voorbaat aanvaard moeten worden de enkele kleine moeilijkheden, die ongetwijfeld bij de oplossing van dit probleem zullen rijzen. Wie hier de volle maat vraagt, zal ik bij voorbaat moeten teleurstellen. Alleen wanneer de Kamer bereid is met de Regeering ernstig te onderzoeken, welke weg te vinden is om uit deze moeilijkheden te komen, wanneer bij voorbaat afgezien wordt van allerlei desiderata, wanneer het niet gaat over de vraag: hoe stellen wij de gemeenten in de ruimte, maar wanneer aanvaard wordt de bestaanbaarheid van de autonomie in gebondenheid, dan alleen is er kans, dat wij uit dit vraagstuk komen.

Ik eindig met de opmerking, dat het belang, waar het hier om gaat, zoo groot is, dat ik van harte hoop, dat het mij of mijn opvolger spoedig gegeven zal zijn een oplossing, zij het niet een volkomen gave, aan dit vraagstuk te geven."

INGEZONDEN STUKKEN.

HET ECONOMISCH POLITIEKE PROBLEEM ACHTER EENIGE NIET-SLUITENDE RIJKSBEGRÖÖTINGEN.

Prof. J. van Gelderen schrijft ons:

In No. 1194 van E.-S.B. van 16 Nov. jl. trof ik in het artikel van Mr. L. A. Ries: „Het economisch-politieke probleem achter eenige niet sluitende rijksbegrootingen" een zinsnede aan, welke ik als tegen mij gericht moet beschouwen. Mr. Ries schrijft nl. daarin, dat hij „den dienst der staatschuld als sacrosanct" beschouwt en dienovereenkomstig behandeld wil zien in de eerste plaats „door het uittrekken van voldoende bedragen voor een aan alle geijkte financiële normen beantwoordende schuldaflossing". Na te hebben toegejuicht, dat onlangs ter gelegenheid van de groote conversie de aflossing op de staatschuld belangrijk is verhoogd, vervolgt hij dan:

„Het is verwonderlijk, dat een, nog wel hooggeleerde, schrijver in de arbeiderspers niet schroomt, zóó duidelijk te toonen, dat hij een hem geheel vreemd terrein betreedt, dat hij de noodzaak van bovenbedoelden maatregel probeert te bestrijden."

Den onnoodig persoonlijken vorm, dien de heer Ries gemeend heeft te moeten geven aan zijn kritische opmerking over een passage in een door mij in „Het Volk" van 2 Nov. jl. geschreven artikel tegen den voorgestelden financiële koers, ga ik maar stilzwijgend voorbij.

Het zakelijk betoog van den heer Ries is op dit punt m.i. opvallend zwak en druischt in tegen de algemeene strekking van zijn artikel, waarmee ik mij over het geheel wel kan vereenigen. De vraag, waarom het gaat, is of de jongste verhooging van de aflossingen met pl.m. 20 millioen Gulden geboden en heilzaam was. Ik ontken dit. Zoolang de gewone begrooting met tekorten sluit, heeft deze maatregel voor de aanzwelling van de schuld geen beteekenis. Men moet immers de facto het bedrag der hoogere aflossing toch weer leenen! Bij de beoordeeling van de werking van de budgetpolitiek op de volkshuishouding dient de verhoogde aflossing als een deflationistisch element te worden genoemd en afgewezen. Ik handhaaf, wat ik hierover schreef.

Blijft over de psychologische werking, van belang, aangezien, ook naar Mr. Ries' oordeel, „het staatscrediet grootendeels op psychologische grondslagen berust". Welnu, ik vermeen, dat de terugbetaling van afgeloste leeningbedragen aan houders van schuldbewijzen onder de huidige verhoudingen, waarin ieder belegger moeite heeft goed materiaal te vinden, eerder ongunstigen dan gunstigen invloed zal uitoefenen. Waar het thans op aankomt, is de Nederlandse volkshuishouding door een consequente actieve welvaarts-politiek spoedig en op tastbare wijze te versterken en daarmee moet de financiële politiek niet in strijd zijn. Ondanks stijgende staatschuld zal bij herwonnen kracht van ons volk het staatscrediet niet worden geschokt. Eerst dan waré de tijd gekomen om aan verhoogde aflossing te gaan denken. Blijkens de Engelsche practijk, welke al sinds jaren de aflossing op de staatschuld practisch stopzette, denkt men er bij de bedachtzame Britsche thesaurie niet anders over. Of meent Mr. Ries, dat deze hierdoor blijk gaf „een haar geheel vreemd terrein" te betreden?

N a s c h r i f t. Professor Van Gelderen vergist zich, indien hij meent, dat hij zich met de algemeene strekking van mijn artikel in de E.-S.B. van 16 Nov. jl. over het geheel wel kan vereenigen. Indien hij nl. die strekking niet had misverstaan, zoude hij zijn opvatting omtrent de noodeloosheid eener in elk opzicht orthodoxe behandeling van de Staatschuld niet hebben staande gehouden.

De strekking van mijn betoog was de volgende: Sinds den wereldoorlog leven wij in een periode van geweldige economische — en dus ook politieke — verschuivingen. Een nieuw evenwicht is nog lang niet bereikt. Evenals evenwichtsverschuivingen in de aardkorst — aardbevingen — enorme schade kunnen aanrichten, veroorzaken ook de eerstgenoemde veranderingen kapitaalverliezen van nog niet te schatten omvang. Men ziet deze reeds zeer duidelijk op verschillende punten van het Britsch Imperium en in Frankrijk (Tsjecho-Slovakije!). Men ziet ze in ons land in de meer gemaskeerde vormen van sterk verhoogde uitgaven voor de defensie van het geheele Rijk en voor de werkloosheid. Laten wij bidden, dat zij voor ons daartoe beperkt blijven.

Deze kapitaalverliezen beteekenen onvermijdelijk verarming. Men kan deze verarming op verschillende

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	11-17 Dec. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	11-17 Dec. 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	1938	1937
Tarwe	27.151	1.451.210	1.449.497	3.100	19.423	27.433	1.470.633	1.476.930
Rogge	18.479	234.908	269.067	—	—	3.875	234.908	272.242
Boekweit	3.200	20.087	18.912	—	—	—	20.087	18.912
Maïs	15.218	1.159.942	1.333.822	250	84.388	148.817	1.244.330	1.482.639
Gerst	10.912	479.763	379.759	—	23.782	13.414	503.545	393.173
Haver	1.462	211.717	144.069	—	9.752	3.180	221.539	147.249
Lijnzaad	2.550	160.703	204.066	—	211.606	213.000	372.309	417.066
Lijnkoek	1.525	54.353	68.574	—	225	—	54.578	68.574
Tarwemeel	2.307	57.310	40.143	140	10.257	9.575	67.567	49.718
Andere meelsoorten	1.471	36.524	41.058	160	5.400	7.860	41.924	48.918

wijzen op het Nederlandsche volk laten neerkomen. Ten eerste door een verregaande en consequente politiek van deflatie. Daarmede verarmt men voornamelijk de loon- en salaristrekenden. Hoewel deze methode *financieel* de veiligste is, is zij in een parlementaire democratie — zooals reeds eenmaal gebleken is — slechts voor een gering gedeelte doorvoerbaar. Zij volgt nl. niet de justitia distributiva en zou, gesteld zij ware door een bijzondere constellatie toch af te dwingen, tot extremiseering der massa voeren. Het is de methode der „klassieke” financiers, die „niets geleerd en niets vergeten” hebben.

Een tweede methode is die der „vlotte” leeningspolitiek. Zij vormt het andere uiterste. Zij onderscheidt niet tusschen vitale en bijkomstige belangen der gemeenschap, ziet in elke wenschelijke bezuiniging een onwenschelijken deflatiemaatregel en, wat het ergste is, zij bekommert zich, zoolang er tekorten zijn — waarvoor immers toch weer geleend moet worden — niet om de Staatsschuld als belang op zichzelf, belang van de eerste grootte. Door deze, vooral psychologische, fout vernielt zij het Staatscrediet en zaagt daardoor den tak af, waarop zij zit.

Het spreekt m.i. vanzelf, dat een Staatsschuld, die toeneemt, de Rijksbegroting in dezelfde mate zwaarder moet belasten, dat voor de vermeerdering van rente en aflossing dus in elk geval plaats op die begroting moet worden gevonden, ook al zou daardoor het tekort toenemen. In de eerste plaats om het behoud van een zuiver inzicht in de schuldpositie, in de tweede om een stimulans tot bezuiniging op andere, minder gewichtige uitgaven te scheppen, in de derde en belangrijkste plaats: om het Staatscrediet zoo te behandelen als het behoort. Onbelangrijk en irreal zal Prof. Van Gelderen zeggen. Het tegendeel is waar: van het rekening houden met psychologische factoren hangt het meestal af, of een financieele vertrouwenscrisis ontstaat en indien ontstaan, wordt overwonnen of niet. „Le coeur a ses raisons que la raison ne connait pas” is een adagium, dat men steeds weer den puren rationalisten moet voorhouden, zelfs op financieel gebied. Alleen maar logica voert nooit tot een juiste politiek! En derhalve zou de zoo logische opschorting van schuldaflossing, indien deze tot nieuwe tekorten leidt, den belegger niet blij maken, omdat hij „goed materiaal” behouden mag, maar hem er veeleer toe brengen, het naar zijn „gevoel”, steeds slechter wordend materiaal van de hand te doen.

Deze tweede methode om de onvermijdelijke verarming te distribueeren, is die der klassieke Staatsbankroetiers, die evenmin ooit iets vergeten of leeren. Het zij overigens verre, dat ik Prof. Van Gelderen bij deze groep zou indeelen.

Een derde methode, die ik in mijn artikel het relatief geringste van verschillende kwaden heb genoemd — een aangename weg om verlies te „nemen” is er nu eenmaal niet — is een compromis, dat niets nieuws biedt en goeddeels de lijn van de tegenwoordige Regeering vormt. Geen afwenteling, door al te eenzijdige deflatie, op de loontrekenden alleen, maar verdeling der extra-lasten naar draagkracht over het geheele volk, dus via de belastingen over zooveel mogelijk belastingbetalers. Deze verdeling is echter *heelemaal niet mogelijk*, indien de gevolgen der extra-defensie- en werkloosheidsuitgaven, voor zoover daarvoor geleend moet worden, niet in den vorm van vermeerdering der posten rente en aflossing in den gewonen dienst der Rijksbegroting worden opgenomen. Prof. Van Gelderen wil dit niet, hoewel het de kern van mijn betoog vormt, maar is het overigens wel met mij eens. Op een zoodanige instemming ben ik maar matig gesteld!

Dat de schuldenpolitiek van Engeland hierbij gehaald zou worden, was te verwachten. Daar spelen echter heel andere factoren een groote rol — o.a. de latente claim der Vereenigde Staten. De situaties zijn ook op andere gronden, die thans te ver zouden voeren, geheel onvergelykbaar. Ook hier is de oude

regel van kracht: als twee hetzelfde doen, is het niet hetzelfde.

Hoewel Prof. Van Gelderen op het onderhavig terrein niet als vreemde wenschte te worden beschouwd, kan het toch geen kwaad nog eens in zeer eenvoudige woorden de quintessens van de heele Finanzwissenschaft te herhalen. Woorden van een tegenwoordig anonymer dichter:

Mensch, bezahle deine Schulden!
Lang ist ja die Lebensbahn,
Und du musst noch manchmal borgen,
Wie du das so oft getan....

Mr. L. A. RIES.

STATISTIEKEN. OPEN MARKT.

	1938				1937	1936	1914
	17 Dec.	12/17 Nov.	5/10 Dec.	28 Nov./3 Dec.	13/18 Dec.	14/19 Dec.	20/24 Jul.
Amsterdam							
Partic. disc.	3/8	3/8	3/8	3/8	1/4	5/8-11/16	33/4-43/4
Prolong.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	11/16-3/4	3-4 1/4
Londen							
Daggeld	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1
Partic. disc.	15/16	15/16-1	7/8-1	3/4-7/8	11/16-15/16	7/8-11/16	9/16-3/4
Berlijn							
Daggeld	27/8-31/8	27/8-31/4	21/2-31/8	23/4-31/8	27/8-31/8	27/8-31/8	28/8-31/8
Maandgeld	23/4-3	23/4-3	23/4-3	23/4-3	23/4-3	23/4-3	21/2-7/8
Part. disc.	27/8	27/8	27/8	27/8	27/8	3	27/8
Warenw...	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/2	4-1/4
New York							
Daggeld ¹⁾	1	1	1	1	1	1	9/16
Partic. disc.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2	1/4	1

¹⁾ Koers van 16 Dec. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN. KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia ¹⁾
13 Dec. 1938	1.84	8.58 1/8	73.75	4.83 1/4	30.99	100 1/4
14 „ 1938	1.84 1/8	8.59	73.85	4.83 1/2	31.—	100 1/4
15 „ 1938	1.84 1/16	8.61	73.80	4.84 1/4	30.98	100 1/4
16 „ 1938	1.84	8.59 1/8	73.80	4.84 1/2	30.99 1/2	100 1/4
17 „ 1938	1.84 1/16	8.59 3/4	73.80	4.84	31.01	100 1/4
19 „ 1938	1.84	8.60 1/2	73.82 1/2	4.84 3/4	30.98 1/2	100 1/4
Laagste d.w ¹⁾	1.83 3/4	8.56 1/8	73.67 1/2	4.81	30.96	100
Hoogste d.w ¹⁾	1.84 1/4	8.61 1/2	73.85	4.85	31.06	100 3/16
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.268	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Praag ¹⁾	Boekarest ¹⁾	Milaan **)	Madrid **)
13 Dec. 1938	41.64	6.30	—	—	—
14 „ 1938	41.64	6.30	—	—	—
15 „ 1938	41.61	6.31	—	—	—
16 „ 1938	41.60	6.30	—	—	—
17 „ 1938	41.65	6.30	—	—	—
19 „ 1938	41.63	6.28	—	9.70	—
Laagste d.w ¹⁾	41.56	6.25	—	9.65	—
Hoogste d.w ¹⁾	41.67 1/2	6.32 1/2	1.45	9.75	—
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors ¹⁾	Buenos-Aires ¹⁾	Montreal ¹⁾
13 Dec. 1938	44.22 1/2	38.32 1/2	43.15	3.80	42	1.82 1/2
14 „ 1938	44.27 1/2	38.37 1/2	43.20	3.80	42	1.82 1/2
15 „ 1938	44.37 1/2	38.47 1/2	43.30	3.80	42	1.82 1/2
16 „ 1938	44.35	38.42 1/2	43.25	3.80	41 1/2	1.82 1/2
17 „ 1938	44.27 1/2	38.37 1/2	43.22 1/2	3.80	42	1.82 1/2
19 „ 1938	44.32 1/2	38.42 1/2	43.22 1/2	3.80	—	1.82 1/2
Laagste d.w ¹⁾	44.15	38.25	43.05	3.76	41	1.82
Hoogste d.w ¹⁾	44.40	38.47 1/2	43.30	3.82	42 1/2	1.83
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95 1/2	2.1878

^{*)} Notering te Amsterdam. ^{**)} Not. te Rotterdam. ¹⁾ Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
13 Dec. 1938	4,66 1/8	2,62 1/2	40,10	54,36
14 „ 1938	4,67 1/8	2,62 1/8	40,11	54,34 1/2
15 „ 1938	4,67 1/2	2,63 1/2	40,11	54,35 1/2
16 „ 1938	4,66 1/4	2,62 1/2	40,09 1/2	54,34
17 „ 1938	4,67 1/2	2,63 1/2	40,10	54,36 1/2
19 „ 1938	4,67 1/4	2,63 1/2	40,11	54,30
20 Dec. 1937	4,99 15/16	3,39 1/2	40,30	55,60 1/2
Muntpariteit..	4,86	3,90 1/2	23,81 1/4	40 1/8

1) Zie blz. 916 van E-S. B. van 30 Nov. J.	GERST 64.5 kg Amer.No.3) loco Rotterdam per 2000 kg.		MAIS Rotterdam per 2000 kg.				ROGGE 74 kg Russische loco Rotterdam per 100 kg.		TARWE Rotterdam per 100 kg.			BURMA RIJST Loonzein per cwt. f.o.b. Rangoon/Bassein		BUTER per kg.		KAAS: Edammer Alkmaar Fabr.kaas gang exp. per 50 kg.		EIEREN Gem. no. Eiermijn Roermond p. 100 st			
			Termijn- noteer. op 1 of 2 mnd.		Amerik. Mixed No. 2)				Termijn- noteer. op 1 of 2 mnd.		80 kg Roe-meensche Locoprijs)		Herl. Ned. Ct. Not.		Leeuwarder Comm. Noteering		Heffing Crisis Zuivel-Centr.				
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f
1927	237	110.2	171.50	81	176	87.1	12.475	102.5	13.825	110.1	14.75	109.3	6.83	104.5	11/3 1/4	2.03	98.4	43.30	95.0	7.96	99
1928	228.50	106.2	208.50	108.6	226	111.9	13.15	108.1	12.575	100.1	13.475	99.9	6.43	98.4	10 7/8	2.11	102.3	48.05	105.4	7.99	99
1929	179.75	83.6	196	102.1	204	101.0	10.875	89.4	11.275	89.8	12.25	90.8	6.34	97.0	10/6	2.05	99.4	45.40	99.6	8.11	101
1930	111.75	52.0	118.50	61.7	136.75	67.7	6.225	51.2	8.275	65.9	9.675	71.7	5.09	77.9	8/5	1.66	80.5	38.45	84.4	6.72	83
1931	107.25	49.9	78.25	40.8	84.50	41.8	4.55	37.4	4.65	37.0	5.55	41.1	3.09	47.3	5/6	1.34	64.9	31.30	68.7	5.35	66
1932	100.75	46.8	72	37.5	77.25	38.2	4.625	38.0	4.70	37.4	5.225	38.7	2.59	39.6	5 1/1 1/2	0.94	45.6	22.70	49.8	4.14	51
1933	70	32.5	60.75	31.6	68.50	33.9	3.55	29.3	3.75	29.9	5.025	37.2	1.84	28.2	4 1/2	0.61	29.6	20.20	44.3	3.71	46
1934	75.75	35.2	64.75	33.7	70.75	35.0	3.325	27.3	3.25	25.9	3.675	27.3	1.74	26.6	4 7/8	0.45	21.8	18.70	41.0	3.45	43
1935	68	31.6	56	29.2	61.25	30.3	3.075	25.3	3.875	30.9	4.125	30.6	2.07	31.7	5 1/2	0.49	23.7	14.85	32.6	3.20	39
1936	86	40.0	74.50	38.8	74	36.6	4.275	35.1	5.75	45.8	6.275	46.5	2.19	33.5	5 7/8	0.58	28.1	17.55	38.5	3.50	44
1937	137.75	64.0	105.75	55.1	111	55.0	8.95	73.6	8.025	63.9	8.925	66.2	2.70	41.3	6/9	0.78	37.9	19.75	43.3	3.96	49
Sept. 1937	129.50	60.2	107	55.7	122	60.4	9.225	75.8	7.55	60.1	8.525	63.2	2.96	45.3	6/7	0.85	41.3	21	46.1	4.69	58
Oct. " "	136.25	63.3	109	56.8	114.75	56.8	8.575	70.5	7.625	60.7	8.50	63.0	2.96	45.3	6 7/8	1	48.5	23	50.5	4.99	62
Nov. " "	133.50	62.1	106.25	55.3	116	57.4	7.225	59.4	7.10	56.5	8.125	60.2	2.53	38.7	5 7/8	0.96	46.6	22.20	48.7	4.99	62
Dec. " "	130.25	60.6	110	57.3	120.75	59.8	7.30	60.0	7.05	56.1	8.025	59.5	2.43	37.2	5/5	0.84	40.8	20.80	45.6	5.24	65
Jan. 1938	130	60.4	113.75	59.2	117.25	55.0	7.65	62.9	7.45	59.3	8.40	62.3	2.35	36.0	5/3	0.80	38.8	21.45	47.1	4.15	51
Febr. " "	129.50	60.2	106	55.2	110.75	51.9	7.60	62.5	7.275	57.9	8.30	61.5	2.39	36.6	5/4	0.81	39.3	22.125	48.5	3.65	45
Mrt. " "	121.50	56.5	104.50	54.4	109.75	51.5	7.10	58.4	6.775	53.9	7.70	57.1	2.36	36.1	5/3	0.81	39.3	21.70	47.6	2.80	34
Apr. " "	116.75	54.3	107.50	56.0	117.75	55.2	6.65	54.7	6.55	52.1	7.35	54.5	2.42	37.1	5/5	0.87	42.2	19.60	43.0	2.90	36
Mei " "	113.50	52.8	104.50	54.4	111	52.1	6.175	50.8	6.125	48.8	6.95	51.5	2.64	40.4	5 1/10 1/2	0.89	43.2	20	43.9	3.25	40
Juni " "	103.75	48.2	100.50	52.3	102.75	48.2	5.625	46.2	5.975	47.6	6.925	51.3	2.67	40.9	5 1/11 1/2	0.80	38.8	19.575	42.9	3.39	42
Juli " "	103.75	48.2	104.75	54.6	106.75	50.1	5.95	48.9	5.375	42.8	6.775	50.2	2.74	42.0	6 1/4	0.78	37.9	20.45	44.9	3.71	46
Aug. " "	86.75	40.3	98.25	51.2	102.25	47.9	5.05	41.5	4.70	37.4	5.775	42.8	2.88	44.1	6 5/8	0.76	36.9	21.325	46.8	4.17	52
Sept. " "	80.50	37.4	96.25	50.1	105.25	49.4	4.275	45.1	4.15	33.0	4.80	35.6	2.81	43.0	6 3/8	0.78	37.9	22.80	50	5	62
Oct. " "	79	36.7	89.25	46.5	96.50	45.3	3.975	32.7	3.525	28.1	4.025	29.8	2.39	35.6	5 5/8	0.74	35.9	23.45	51.4	5.07	63
Nov. " "	81	37.7	84.50	44.0	91	42.7	4.30	35.3	3.35	26.7	3.65	27.1	2.08	31.9	4 9/10	0.76	36.9	22.325	49.0	4.90	61
29 Nov.-6 Dec.	88.50	41.1	94.25	49.1	100.50	47.1	4.50	37.0	3.40	27.1	3.55	26.3	2.07	31.7	4 9/10	0.78	37.9	21	46.1	4.75	59
6-13 Dec. '38	92.50	43.0	98.25	51.2	106	49.7	4.50	37.0	3.70	29.5	3.90	28.9	2.08	31.9	4 10/14	0.83	40.3	20.75	45.5	4.75	59
13-20 " "	91.50	42.5	98.50	51.3	111.50	52.3	4.40	36.2	3.475	27.7	3.75	27.8	2.03	31.1	4 8/8	0.86	41.7	21	46.1	4.50	56

	JUTE „First Marks” c.f. Londen per Eng. ton		KATOEN				AUSTRALISCHE WOL in olie gekamd; loco Bradford per lb.				JAPAN. ZIJDE 13/14 Dernier wit Gr. D. te New York per lb.		RUBBER Stand. Ribbed Smoked Sheets loco Londen p. 1								
			Midling Upland loco New York per lb.		Super Fine C. P. Oomra Liverpool per lb.		Crossbred Colonial Carded 50's Av.		Merino 64's Av.												
	Herl. Ned. Ct.	Not.	Herl. Ned. Ct.	Not.	Herl. Ned. Ct.	Not.	Herl. Ned. Ct.	Not.	Herl. Ned. Ct.	Not.	Herl. Ned. Ct.	Not.	Herl. Ned. Ct.	Not.	Herl. Ned. Ct.	Not.					
1927	442.38	103.4	36.10	43.8	93.1	17.60	36.7	102.1	7.27	133.8	96.8	26.50	244.9	104.8	48.50	13.55	105.8	5.44	93	140.2	pen
1928	445.89	104.2	36.16	49.8	105.8	20	37.9	105.5	7.51	153.8	111.2	30.50	257.7	111.1	51.50	12.60	98.4	5.07	54	81.4	10
1929	395.49	92.4	32.14	47.6	101.1	19.10	33.2	92.4	6.59	127.2	92.0	25.25	196.5	84.1	39	12.28	95.9	4.93	52	78.4	10
1930	257.97	60.3	21.69	33.6	71.4	13.50	19.7	54.8	3.92	81.9	59.2	16.25	134.8	57.7	26.75	8.50	66.4	3.42	30	45.2	5
1931	192.15	44.9	17.17	21.1	44.8	8.50	20.1	55.9	4.28	60.9	44.0	13	109.0	46.6	23.25	5.97	46.6	2.40	15	22.6	3
1932	146.86	34.3	16.18	15.9	33.8	6.40	19.5	54.3	5.39	42.5	30.7	11.75	79.7	34.1	22	3.87	30.2	1.56	12	18.1	3
1933	128.63	30.1	15.12	17.4	37.0	8.70	16.8	46.8	4.91	48.9	35.4	14.25	96.9	41.5	28.25	3.21	25.1	1.61	11	16.6	3
1934	115.85	27.1	15.99	18.3	38.9	12.30	13.6	37.8	4.37	51.4	37.2	16.50	95.8	41.0	30.75	1.92	15.0	1.29	19	28.6	6
1935	134.52	31.4	18.11	17.6	37.4	11.90	17.7	49.3	5.87	42.2	30.5	14	84.5	36.2	28	2.41	18.8	1.63	18	27.1	5
1936	142.61	33.3	18.6	19.0	40.4	12.10	18.2	50.7	5.60	54.3	39.3	16.75	108.6	46.5	33.50	2.71	21.2	1.73	25	37.7	7
1937	183.46	42.9	20.84	20.8	44.2	11.44	20.0	55.7	5.34	89.0	64.4	23.75	132.7	56.8	35.50	3.30	25.8	1.865	36	54.3	9
Sept. 1937	186.01	43.5	20.14	16.3	34.6	9	17.4	48.4	4.64	94.1	68.1	25.25	131.3	56.2	35	3.19	24.9	1.76	34	51.3	9
Oct. " "	188.16	44.0	20.19	15.2	32.3	8.42	15.5	43.1	4.15	83.6	60.5	22.50	117.7	50.4	31.50	3.02	23.6	1.67	30	45.2	8
Nov. " "	185.91	43.4	20.12	14.4	30.6	7.99	15.2	42.3	4.04	74.6	54.0	20	103.9	44.5	27.75	2.86	22.3	1.585	27	40.7	7
Dec. " "	173.86	40.6	19.7	14.9	31.6	8.28	15.5	43.1	4.15	69.5	50.3	18.50	110.1	47.1	29.50	2.71	21.2	1.505	28	42.2	7
Jan. 1938	168.56	39.4	18.15	15.4	32.7	8.56	15.9	44.2	4.26	67.3	48.7	18	101.2	43.3	27	2.69	21.0	1.495	26	39.2	7
Febr. " "	166.62	38.9	18.11	16.1	34.2	9.00	16.5	45.9	4.41	63.9	46.2	17	98.1	42.0	26.25	2.78	21.7	1.555	27	40.7	7
Mrt. " "	165.08	38.6	18.8	16.1	34.2	8.91	16.1	44.8	4.30	61.1	44.2	16.25	98.3	42.1	26.25	2.81	21.9	1.56	25	37.7	6
Apr. " "	156.59	36.6	17.95	15.8	33.5	8.76	15.5	44.1	4.15	60.7	43.9	16.25	95.6	40.9	25.50	2.75	21.5	1.525	22	33.2	5
Mei " "	158.09	36.9	17.12	15.3	32.5	8.48	15.2	42.3	4.06	61.7	44.6	16.50	98.9	42.3	26.50	2.82	22.0	1.56	21	31.7	5
Juni " "	153.41	35.9	17.26	15.1	32.1	8.37	14.3	39.8	3.85	60.5	43.8	16.25	95.5	40.9	25.50	2.81	21.9	1.55	23	34.7	5
Juli " "	169.20	39.5	18.17	16.1	34.2	8.88	15.7	43.7	4.20	60.9	44.0	16.25	97.1	41.5	26	3.22	25.1	1.775	28	42.2	7
Aug. " "	174.59	40.8	19.10	15.3	32.5	8.37	14.7	40.9	3.95	61.4	44.4	16.50	95.8	41.4	26	3.11	24.3	1.695	29	43.7	7
Sept. " "	170.11	39.8	19.19	14.9	31.6	7.99	14.1	39.2	3.84	62.0	41.9	16.75	94.9	40.6	25.50	3.17	24.7	1.705	30	45.2	8
Oct. " "	171.48	40.1	19.13	15.9	33.8	8.62	14.3	39.8	3.92	62.6	45.3	17.25	94.8	40.6	26	3.27	25.5	1.775	31	46.7	8
Nov. " "	165.33	38.6	19.13	16.7	35.5	9.09	14.6	40.6	4.03	61.4	44.4	17	92.2	39.5	25.50	3.19	24.9	1.735	29	43.7	8

	GE-SLACHTE RUNDEREN (versch) per 100 kg Rotterdam		GE-SLACHTE VARKENS (versch) per 100 kg Rotterdam		DEENSCH BACON middengew. No. 1 Londen per cwt.			BEVROREN ARG. RUND-VLEESCH Londen per 8 lbs.			CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland				KOFFIE Loco R'dam/A'dam per 1/2 kg.				SUIKER Witte krist.-suiker loco Rotterdam/A'dam per 100 kg.		THEE N.-Ind. thee-suiker A'dam Gem. Java-en Sumatrathee per 1/2 kg.		Indexcijfer voedings-middelen
	Herl. Ned. Ct.		Herl. Ned. Ct.		Herl. Ned. Ct.			Herl. Ned. Ct.			Robusta		Superior Santos		Herl. Ned. Ct.		Herl. Ned. Ct.						
	f	%	f	%	f	%	sh.	f	%	sh.	f	%	cts.	%	f	%	f	%	cts.	%			
1927	—	—	—	—	65,15	97,8	107/6	2,73	92,2	4/6	41,21	119,4	68/-	46,875	95,5	54,10	91,4	19,125	119,6	82,75	109,2	101,3	
1928	93,—	98,2	77,50	90,8	66,80	100,3	110/5	3,03	102,4	5/-	34,64	100,4	57/3	49,625	101,1	63,48	107,3	15,85	99,1	75,25	99,3	102,2	
1929	96,40	101,8	93,125	109,2	67,81	101,8	112/2	3,12	105,4	5/2	27,70	80,2	45/10	50,75	103,4	59,90	101,2	13,—	81,3	69,25	91,4	94,7	
1930	108,—	114,0	72,90	85,5	57,19	85,9	94/7	2,97	100,3	4/11	21,04	61,0	34/11	32	65,2	38,10	64,4	9,60	60,0	60,75	80,2	72,1	
1931	88,—	92,9	48,—	56,3	35,72	53,6	63/6	2,44	82,4	4/4	13,84	40,1	24/7	25	50,9	27,10	45,8	8,—	50,0	42,50	56,1	53,3	
1932	61,—	64,4	37,50	44,0	25,46	38,2	58/7	1,70	57,4	3/11	11,77	34,1	27/1	24	48,9	30,04	50,8	6,325	39,6	28,25	37,3	43,0	
1933	52,—	54,9	49,50	58,0	30,74	46,2	74/7	1,54	52,0	3/9	9,30	26,9	22/7	21,10	43,0	22,83	38,6	5,325	34,5	32,75	43,2	37,0	
1934	61,50	64,9	46,65	54,7	32,94	49,5	88/1	1,42	48,0	3/9 1/2	8,15	23,6	21/10	16,80	34,2	18,40	31,1	4,075	25,5	40	52,8	34,9	
1935	48,125	50,8	51,625	60,5	32,—	48,1	88/5	1,19	40,2	3/3 1/4	8,15	23,6	22/6	14,10	28,7	15,21	25,7	3,85	24,1	34,50	45,5	32,5	
1936	53,425	56,4	48,60	57,0	36,37	54,6	93/6	1,48	50,0	3/9 1/2	12,05	34,9	30/4	13,625	27,8	16,875	28,5	4,025	25,2	40	52,8	39,2	
1937	71,275	75,3	61,85	72,5	42,27	63,5	94/1	1,90	64,2	4/3	17,35	50,3	38/8	16,625	33,9	22,375	37,8	6,225	38,9	53,50	70,6	53,6	
Sept. 1937	72,425	76,5	69,20	81,1	46,17	69,3	102/10	1,96	66,2	4/4 1/2	15,97	46,3	35/7	16,75	34,1	23	38,9	6,325	39,6	56	73,9	55,1	
Oct. "	69,975	73,7	70,20	82,3	43,70	65,6	97/6	1,91	64,5	4/3	12,55	36,4	28/-	15,75	32,1	22,875	38,7	6,40	40,0	55,25	72,9	55,0	
Nov. "	68,175	72,0	72,37	84,8	40,77	61,2	90/6	1,95	65,9	4/4	12,18	35,3	27/1	13,50	27,5	20	33,8	6,425	40,2	53,75	71,0	52,2	
Dec. "	68,95	72,8	72,15	84,6	43,23	64,9	96/2	1,92	64,9	4/3 1/2	11,07	32,1	24/8	13	26,5	17,25	29,2	6,40	40,0	47,75	63,0	51,0	
Jan. 1938	70,825	74,8	70,375	82,5	43,54	65,4	97/-	1,96	66,2	4/4 1/2	12,18	35,3	27/2	13	26,5	16,10	27,2	6,175	38,6	51,25	67,7	51,1	
Febr. "	70,25	74,2	68,75	80,6	43,95	66,0	98/-	2,08	70,3	4/7 1/2	12,44	36,0	27/9	13	26,5	16,10	27,0	5,40	33,8	50,25	66,3	50,3	
Mrt. "	69,15	73,0	66,37	77,8	45,87	68,9	102/2	1,90	64,2	4/3	13,30	38,5	29/8	13	26,5	15,50	26,2	5,05	31,6	52,25	69,0	48,6	
Apr. "	70,35	74,3	64,40	75,5	47,29	71,0	105/6	1,88	63,5	4/2	11,68	33,8	26/1	13	26,5	15	25,4	4,65	29,1	53,50	70,6	47,9	
Mei "	71,50	75,5	62,—	72,7	46,22	69,4	103/-	1,92	64,9	4/3 1/2	8,64	25,0	19/3	12,50	25,5	14	23,7	4,70	29,4	53,—	70,0	47,1	
Juni "	70,50	74,4	59,95	70,3	43,99	66,1	98/2	1,96	66,2	4/4 1/2	8,74	25,3	19/6	12,50	25,5	13,75	23,2	4,725	29,6	49,50	65,3	45,5	
Juli "	67,20	71,0	62,40	73,1	46,46	69,8	103/9	1,98	66,9	4/5	9,76	28,3	21,9 1/2	12,75	26,0	14	23,7	4,95	31,0	47,75	63,0	46,5	
Aug. "	67,—	70,7	63,75	74,7	45,32	68,1	101/5	1,96	66,2	4/4 1/2	10,04	29,1	22/5 1/2	13,30	27,1	14,10	23,8	5,—	31,3	49,50	65,3	45,5	
Sept. "	64,65	68,3	62,45	73,2	43,67	65,6	99/6	1,90	64,2	4/3 1/4	10,41	30,2	23/4 1/2	13,50	27,5	14,50	24,5	5,35	33,5	53,—	70,0	45,7	
Oct. "	63,65	67,2	62,50	73,3	43,—	64,6	98/-	1,99	67,2	4/6 1/4	10,02	29,0	22/11 1/2	14,30	29,1	15,50	26,2	5,225	32,7	54,—	71,3	44,6	
Nov. "	62,15	65,6	60,875	71,4	39,28	59,0	90,7	1,99	67,2	4/7	9,51	27,5	22/11 1/2	14	28,5	15,50	26,2	5,45	34,1	50,25	66,3	43,2	
Nov.-6 Dec. "	62,70	66,2	60,50	70,9	37,44	56,2	87/-	1,94	65,5	4/6	9,27	26,9	21,6	13,50	27,5	15	25,4	5,50	34,4	47,—	62,0	42,8	
13 Dec. '38	66,20	69,7	59,75	70,0	40,93	61,5	95/-	1,87	63,2	4/4	9,01	26,1	21/-	13,50	27,5	15	25,4	5,625	35,2	47,—	62,0	43,8	
20 "	62,—	65,5	59,50	69,7	41,66	62,6	97/-	1,88	63,5	4/4 1/2	8,92	25,8	20,9	13,50	27,5	15	25,4	5,875	36,7	46,—	60,7	43,5	

	GRENHOUT Zweedsch ongesort. 2 1/2 x 7 per standaard ex opslagpl. Londen		VURENHOUT basis 7" f.o.b. Zweden/Finl. per standaard van 4.672 M ³ .		KOE-HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pond Veiling te Amsterdam		COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam	GRONDNOTEN Gepelde Coromandel, per longton c.i.f. Londen		LIJNZAAD La Plata loco Rotterdam per 1000 kg. 1)	GOUDE cash Londen per ounce fine		Indexcijfer agrarische grondstoffen	Algemeen Indexcijfer	Indexcijfer Indische uitvoer-producten				
	Herl. Ned. Ct.		Herl. Ned. Ct.		Herl. Ned. Ct.			Herl. Ned. Ct.			Herl. Ned. Ct.								
	f	%	f	%	f	%		f	%		f	%				f	%	f	%
1927	230,28	100,1	160,50	105,1	40,43	100,9	32,625	106,5	266,03	106,4	21,18/11	185,—	95,0	51,50	100,1	85/-	105,3	104,4	124,1
1928	229,90	100,0	151,50	99,2	47,58	118,7	31,875	104,1	254,10	101,6	21,-/—	185,25	95,1	51,45	100,0	85/-	102,0	100,2	94,6
1929	229,71	99,9	146,—	95,6	32,25	80,5	27,375	89,4	230,16	92,0	19,-/9	214,—	109,9	51,40	99,9	85/-	92,7	95,4	84,5
1930	218,43	95,0	141,50	92,7	25,36	63,3	22,625	73,9	175,55	70,2	14,10/4	181,75	93,3	51,40	99,9	85/-	69,6	75,1	60,0
1931	187,88	81,7	116,14	72,5	18,65	46,5	15,375	50,2	136,69	54,7	12,2/11	95,50	49,0	52,—	101,1	92/5	47,6	54,6	44,7
1932	136,14	59,2	15,13/4	69,—	45,2	21,8	13,—	42,4	130,52	52,2	15,-/4	70,—	35,9	51,25	99,6	118/-	35,1	43,0	38,4
1933	136,48	59,3	16,11/2	73,50	48,1	13,26	9,30	30,4	90,39	36,1	10,19/4	75,50	38,8	51,35	99,8	124/7	39,1	39,0	34,5
1934	134,02	58,3	17,18/4	76,50	50,1	12,07	6,90	22,5	71,90	28,7	9,12/3	72,75	37,3	51,50	100,1	137/8	31,6	37,0	36,5
1935	127,91	55,6	17,13/4	59,50	39,0	12,54	9,15	29,9	104,26	41,7	14,8/-	67,25	34,5	51,50	100,1	142/2	32,2	37,0	34,8
1936	139,98	60,9	17,19/10	78,25	51,3	15,40	11,90	38,9	113,49	45,4	14,11/9	85,—	43,6	54,60	106,1	140/4	39,0	42,2	40,7
1937	205,35	89,3	122,17/2	132,25	86,6	23,35	15,225	49,7	127,81	51,1	14,4/8	110,50	56,8	63,20	122,0	140/9	53,4	57,8	55,9
Sept. 1937	211,08	91,8	135,—	88,4	25,—	62,4	13,15	42,9	120,84	48,3	13,9/1	115,25	59,2	63,05	122,5	140/4	52,4	57,9	54,7
Oct. "	210,65	91,6	135,—	88,4	23,—	57,4	12,50	44,1	121,70	48,7	13,11/7	116,75	59,9	63,—	122,4	140/6 1/2	50,4	56,1	50,1
Nov. "	209,46	91,1	132,50	86,8	18,—	44,9	12,50	40,8	109,57	48,3	12,3/3	110,50	56,7	63,10	122,6	140/1 1/2	47,7	53,2	45,4
Dec. "	206,69	89,9	125,—	81,9	17,—	42,4	12,375	40,4	105,31	42,1	11,14/5	109,75	56,3	62,85	122,2	139/10	44,9	51,8	45,5
Jan. 1938	203,65	88,6	123,—	80,6	19,—	47,4	11,875	38,8	99,85	39,9	11,2/6	109,75	56,3	62,65	121,8	139/7	44,4	51,9	43,5
Febr. "	199,56	86,8	122,50	80,2	17,—	42,4	10,95	35,8	95,86	38,3	10,13/9	108,—	55,5	62,70	121,9	139/9 1/2	43,4	51,0	43,0
Mrt. "	197,49	85,9	116,25	76,1	15,—	37,4	10,975	35,8	92,92	37,2	10,7/2	106,25	54,6	62,75	122,0	139/11	41,8	49,9	42,0
Apr. "	197,23	85,8	110,—	72,0	14,50	36,2	10,625	34,7	90,22	36,1	10,1/3	101,75	52,3	62,65	121,8	139/9	40,0</		

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	3 Dec. 1938	10 Dec. 1938	12/17 Dec. '38 Laagste	17 Dec. 1938 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 1/2	97 1/2
Athene	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 3/8	1/10 1/8	1/10 1/8	1/10 1/8
Budapest ..	Pen. p. £	23 3/4	23 3/4	23 3/4	23 3/4
Buenos Aires	p. peso p. £	20.80	20.58 1/2	20.58	20.70
Calcutta	Sh. p. rup.	1/5 5/8 1/2	1/5 5/8	1 5/8	1/5 5/8 1/2
Hongkong ..	Sh. p. \$	1 3/8	1 3/8	1 1/2	1 3/8
Istanbul ..	Piast. p. £	573	573	573	578
Kobe	Sh. p. yen	1/2	1/2	1 1/16	1 2/16
Lissabon	Escu. p. £	110 1/2	110 1/2	109 1/2	110 1/2
Mexico	\$ per £	—	—	—	—
Montevideo ..	d. per £	18 1/2	18 1/2	17 1/2	19
Montreal ..	\$ per £	4.71 1/2	4.71	4.70	4.72 1/2
Riod. Janeiro	d. per Mil.	3 1/8	3 1/8	3 1/8	3 1/8
Shanghai ..	d. p. \$	8 1/2	8 1/2	7 3/4	8 1/2
Singapore ..	Sh. p. \$	2/3 1/2	2/3 1/2	2/3 1/2	2/4 1/2
Valparaiso 2)	\$ per £	116	117	116	116
Warschau ..	Zl. p. £	25 1/2	24 1/2	24 1/2	25

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 1936 16.12; 15 Nov. 17.13. 2) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export” notering.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS

Londen 1) N. York 2)		A'dam 3) Londen 4)	
13 Dec. 1938..	20 1/8 42%	13 Dec. 1938..	2075 149 1/2
14 „ 1938..	20 1/8 42%	14 „ 1938..	2075 149/-
15 „ 1938..	20 1/8 42%	15 „ 1938..	2075 148/8
16 „ 1938..	20 1/8 42%	16 „ 1938..	2075 148/8 1/2
17 „ 1938..	20 —	17 „ 1938..	2075 148/11
19 „ 1938..	20 1/2 42%	19 „ 1938..	2075 148/8
20 Dec. 1937..	19 44%	20 Dec. 1937..	2050 139/9 1/2
27 Juli 1914..	24 1/8 59	27 Juli 1914..	1648 84/10 1/2

1) In pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) In gulden per Kg. 1000/1000. 4) In sh. p. oz. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	7 Dec. 1938	15 Dec. 1938
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 138.742.502,58	f 152.350.870,92
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschott. op ult. Nov. (resp. Oct.) '38 afd. gemeent. verstr. op a. naar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië	49.485.766,58	52.820.494,12
Idem aan Suriname	12.093.009,26	12.093.011,26
Kasvord.weg. creditverstr. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand.	101.804.557,74	101.662.373,96
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. 1) ...	32.895.443,88	37.005.789,88
Vord. op andere Staatsbedrijven 1) ...	12.306.199,99	12.730.322,91

Verplichtingen

Vorderingen: 1)	11 Dec. 1938	18 Dec. 1938
Saldo Javasche Bank	—	—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	f 211.000,—	f 467.000,—
Verplichtingen:		
Voorshot 's Rijks kas e.a. Rijksinstell.	47.905.000,—	53.246.000,—
Schatkistpromessen in omloop	20.750.000,—	20.750.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	—	—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds. Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	2.311.000,—	2.311.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ...	2.984.000,—	3.177.000,—
Voorshot van de Javasche Bank ...	810.000,—	810.000,—
1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas f 37.826.000,—.	5.499.000,—	3.961.000,—

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: 1)	11 Dec. 1938	18 Dec. 1938
Saldo Javasche Bank	—	—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	f 211.000,—	f 467.000,—
Verplichtingen:		
Voorshot 's Rijks kas e.a. Rijksinstell.	47.905.000,—	53.246.000,—
Schatkistpromessen in omloop	20.750.000,—	20.750.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	—	—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds. Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	2.311.000,—	2.311.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ...	2.984.000,—	3.177.000,—
Voorshot van de Javasche Bank ...	810.000,—	810.000,—
1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas f 37.826.000,—.	5.499.000,—	3.961.000,—

SURINAAMSCHES BANK.

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opsch. schulden	Discont.	Div. rekeningen 1)
5 Nov. 1938..	740	1.196	674	521	1.287
29 Oct. 1938..	764	1.253	594	521	1.286
22 „ 1938..	711	1.005	673	521	1.284
15 „ 1938..	713	1.067	637	518	1.274
8 „ 1938..	718	1.150	629	523	1.294
1 Juli 1914..	645	1.100	580	735	396

1) Sluitp. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 19 December 1938.

Activa.		
Binnenl. Wis-sels, Prom., enz. in disc.	{ Hfdbk. f 7.695.842,43 Bijbnk. „ 338.493,86 Ag.sch. „ 810.622,64	f 8.844.958,93
Papier o. h. Buitenl.	f 3.600.000,—	
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	—	3.600.000,—
Beleeningen	{ Hfdbk. f 281.892.873,64 1) incl. vrsch. Bijbnk. „ 2.293.833,95 in rek.-crt. Ag.sch. „ 23.425.693,96	
op onderp.	f 307.612.401,55	
Op Effecten enz. ...	f 305.888.964,26 1)	
Op Goederen en Ceel. ...	1.723.437,29	307.612.401,55 1)
Voorschotten a. h. Rijk	—	—
Munt, Goud	f 106.637.545,—	
Muntmat., Goud	1.354.609.042,77	
	f 1.461.246.587,77	
Munt, Zilver, enz. ...	28.834.733,92	
Muntmat., Zilver. ...	—	1.490.081.321,69
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	—	43.345.904,32
Gebouwen en Meub. der Bank	—	4.580.000,—
Diverse rekeningen	—	11.862.085,62
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221) ..	—	8.905.871,61
	f 1.878.832.543,72	

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	4.860.787,51
Bijzondere reserve	7.102.179,67
Pensioenfonds	11.865.241,84
Bankbiljetten in omloop	978.435.350,—
Bankassigtiën in omloop	24.407,98
Rek.-Cour. { Het Rijk f 152.784.357,46 saldo's: { Anderen „ 700.422.313,06	853.206.670,52
Diverse rekeningen	3.337.906,20
	f 1.878.832.543,72

Beschikbaar metaalsaldo	f 757.601.415,88
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is ..	1.894.003.539,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	—

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)

Voornaamste posten in duizenden gulden.

Data	Goud		Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
19 Dec. '38	106638	1.354.609	978.435	853.231	757.601	80
12 „ '38	106638	1.354.609	987.621	843.088	756.923	80
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag discont. 1)	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen 1)
19 Dec. 1938	8.844	—	307.612	3.600	11.862
12 „ 1938	10.812	—	307.171	3.600	10.424
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opsch. schulden	Beschikb. metaal-saldo
17 Dec. '38 2)	138.030	—	186.730	83.110	30.094
10 „ '38 2)	137.450	—	190.070	80.430	29.250
12 Nov. 1938	116.886	20.972	191.951	85.703	26.796
5 „ 1938	116.886	21.539	193.555	82.914	27.837
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dts-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Dek-kings-percentage
17 Dec. '38 2)	8.980	76.820	—	59.820	51
10 „ '38 2)	8.690	79.750	—	58.450	51
12 Nov. 1938	9.346	13.874	48.218	67.104	50
5 „ 1938	7.410	13.794	48.552	67.324	50
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.